

Ispitivanje mišljenja učenika i nastavnika osnovnih i srednjih škola o metodama ocjenjivanja

Švec, Lea

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:674795>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-19**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za pedagogiju

Diplomski sveučilišni studij pedagogije (dvopredmetni)

Lea Švec

**Ispitivanje mišljenja učenika i nastavnika osnovnih i
srednjih škola o metodama ocjenjivanja**

Diplomski rad

Zadar, 2023.

Sveučilište u Zadru

Odjel za pedagogiju

Diplomski sveučilišni studij pedagogije (dvopredmetni)

Ispitivanje mišljenja učenika i nastavnika osnovnih i srednjih
škola o metodama ocjenjivanja

Diplomski rad

Student/ica:

Lea Švec

Mentor/ica:

izv. prof. dr. sc. Jasmina Vrkić Dimić

Zadar, 2023.

Ja, **Lea Švec**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Ispitivanje mišljenja učenika i nastavnika osnovnih i srednjih škola o metodama ocjenjivanja** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 29. ožujka 2023.

SADRŽAJ:

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Vrednovanje, ispitivanje i ocjenjivanje znanja i sposobnosti učenika	3
2.1. <i>Metode ocjenjivanja i njihovo provođenje</i>	3
2.2. <i>Uloga nastavnika u procesu ocjenjivanja</i>	4
2.2.1. <i>Problem subjektivnosti nastavnika</i>	5
2.3. <i>Oblici ocjenjivanja učenikova uspjeha</i>	7
2.4. <i>Donošenje konačne (zaključne) ocjene</i>	9
3. Pogled na Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi te na Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi	10
3.1. <i>Pogled na nastavni plan i program za nastavni predmet hrvatskog jezika</i>	12
4. Metodologija rada	15
4.1. <i>Predmet istraživanja</i>	15
4.2. <i>Cilj istraživanja</i>	15
4.3. <i>Zadatci istraživanja</i>	15
4.4. <i>Metode i instrumenti</i>	16
4.5. <i>Ispitanici</i>	18
4.7. <i>Obrada podataka</i>	20
5. Analiza i interpretacija rezultata istraživanja	21
5.1. <i>Metode provjeravanja znanja i sposobnosti učenika u nastavnoj praksi, njihova učestalost i nastavnička procjena uspješnosti</i>	21
5.2. <i>Preferirane metode provjeravanja znanja i sposobnosti – učenička perspektiva</i>	23
5.3. <i>Učestalost nastavnikovog pojašnjavanja kriterija provjeravanja i ocjenjivanja prije ispita</i>	24
5.4. <i>Učestalost davanja pismenog ispita na uvid učenicima i pojašnjavanja postignutog uspjeha</i>	26

5.5. <i>Mišljenja nastavnika o tome koliko njihove metode ocjenjivanja uspješno procjenjuju znanja i sposobnosti učenika.....</i>	28
5.6. <i>Mišljenja nastavnika o tome koliko sebe smatraju objektivnima prilikom ocjenjivanja znanja i sposobnosti učenika te njihova mišljenja o mogućnosti uklanjanja subjektivnih elemenata prilikom provjeravanja i ocjenjivanja znanja i sposobnosti</i>	29
5.7. <i>Iskustva i mišljenja učenika o subjektivnim pogreškama koje se javljaju kod nastavnika hrvatskog jezika i matematike u procesu ocjenjivanja.....</i>	29
5.8. <i>Mišljenja učenika o podudaranju njihovih ocjena iz hrvatskog jezika i matematike s njihovim znanjima i sposobnostima iz spomenutih nastavnih predmeta</i>	30
5.9. <i>Mišljenja i iskustva učenika i nastavnika osnovnih i srednjih škola o dnevnom opterećenju učenika učestalim i raznovrsnim provjerama znanja i sposobnosti iz različitih predmeta</i>	32
5.10. <i>Prijedlozi učenika i nastavnika osnovnih i srednjih škola za moguće daljnje unaprjeđenje procesa ocjenjivanja i provjeravanja znanja i sposobnosti učenika.....</i>	33
6. Zaključak.....	35
7. Literatura	38
8. Popis tablica i slika	40
9. Prilozi.....	41

1. Uvod

Čovjek se prvi puta suočava s brojnim izazovima i očekivanjima kada započne svoje školovanje te na osnovi toga ima priliku steći mnoga znanja i vještine koje će mu se kasnije pokazati korisnima u poslovnom svijetu. Stoga, odgoj i obrazovanje spadaju u jednu od najodgovornijih ljudskih djelatnosti jer služe kao temelj u upoznavanju mladog čovjeka sa svijetom. Zato je jedna od svrha odgoja i obrazovanja osposobiti nastavnike da kroz svoj radni vijek ostanu uvijek spremni uzeti u obzir učenikove potrebe te u suradnji s roditeljima ostvariti pristupačne uvjete za stjecanje znanja, sposobnosti i vještina učenika. Kako bi došlo do što kvalitetnijeg stjecanja znanja i vještina, obrazovni proces učenicima nudi sadržaje, nakon čega slijedi proces praćenja te na kraju i ocjenjivanja. Glavna funkcija ocjene trebala bi biti motivacija za daljnje napredovanje učenika te se očekuje da se tim procesom otkrije što učenici znaju (ocjena služi kao nagrada), a ne koristiti ocjenu kao kaznu za neuspjeh (Peko, 2002). Mnogi unutrašnji i vanjski čimbenici mogu utjecati na ostvarene rezultate, poput: učenikova osobnost, roditelji, nastavnici, uvjeti školovanja, školsko ozračje, društvena očekivanja i mnogi drugi (Peko, 2002).

Opće je poznata činjenica da „djeca vole školu toliko koliko u njoj dobivaju dobre ocjene“ (Matijević, 2011). Nadalje, djeci je iznimno važna sloboda, posebice u učenju, zbog čega mnoga djeca ne vole učiti jer imaju osjećaj da ih se na to prisiljava. Roditelji koriste razna sredstva koja prisiljavaju djecu na učenje: prijetnje uskraćivanjem najdražih aktivnosti u slučaju lošijeg uspjeha, obećanja velikih darova za očekivani uspjeh, razni oblici verbalnog i neverbalnog kažnjavanja i sl. (Matijević, 2011). Također, djecu se najčešće potiče na učenje usmjereno prema školskim ocjenama koje bi se zapravo trebale smatrati samo povratnom informacijom subjektivne procjene učitelja o učenikovim postignućima. Matijević (2011) navodi kako je svrha ocjena da služe kao sredstvo za utvrđivanje razine uspješnosti ili neuspješnosti u odnosu na očekivanja, zatim za predviđanje brzine, kvalitete i ukupnih postignuća svakog učenika, a tek na kraju i za usmjeravanje i motiviranje učenika da mogu ili trebaju raditi više. Školske ocjene često direktno ili indirektno služe za rangiranje učenika, jer je skala školskih ocjena poznata kao ordinalna skala s brojevima koji odlučuju razinu učenikova uspjeha u stjecanju znanja, no to ne bi trebala biti glavna funkcija školskog ocjenjivanja.

Ispitivanje mišljenja učenika i nastavnika o školskom ocjenjivanju pružiti će bolji uvid u prednosti i/ili nedostatke pojedinih metoda ocjenjivanja, što kasnije može služiti kao smjernica za napredovanje i poboljšanje svakodnevnog rada učenika, nastavnika i stručnih suradnika u školi. Ovaj će se rad usredotočiti na istraživanje mišljenja učenika i nastavnika osnovnih i srednjih škola o metodama ocjenjivanja. Važno je napomenuti kako je ovo istraživanje provedeno putem online upitnika. Cilj ovoga rada je dobiti uvid u školsko procjenjivanje (pismeno i usmeno ispitivanje, domaće zadaće, projekti, radne aktivnosti) i ocjenjivanje znanja i sposobnosti učenika osnovnih i srednjih škola te uz pomoć odgovora učenika i nastavnika nastojati otkriti neke od uspješnih ili manje uspješnih metoda školskog ocjenjivanja.

2. Vrednovanje, ispitivanje i ocjenjivanje znanja i sposobnosti učenika

Smisao školske ustanove je upoznati učenike sa znanjima i vještinama iz raznih disciplina kako bi ih se što bolje pripremilo za poslovni svijet, ali i svijet odraslih u kojemu će biti sposobni samostalno rasti i funkcionirati bez stalne pomoći roditelja. Kako bi se omogućilo što kvalitetnije upoznavanje s velikim i opširnim brojem informacija s kojima se učenici svakodnevno susreću potrebno je redovito provjeravati usvojenost novog gradiva. Vizek-Vidović i sur. (2003) objašnjavaju potrebu za redovitim provjeravanjem znanja učenika s ciljem prikupljanja povratnih informacija, vrednovanja ili u motivacijske svrhe.

Prema Mrkonjić i Vlahović (2008), vrednovanje se smatra „superordinirajućim“ pojmom naspram metoda ispitivanja i ocjenjivanja. Vrednovanje može biti upućeno na učenike, studente i odrasle polaznike odgojno-obrazovne ustanove, ali jednako tako može biti usmjereno i na same učitelje, nastavnike i odgajatelje; uz to, vrednovati se može i samu školu, katedru, ili fakultet kao jednu organizacijsku cjelinu (Mrkonjić, Vlahović, 2008). Nadalje, autori definiraju ispitivanje kao „integralni dio odgojno-obrazovnog procesa“ kojemu je cilj prikupljanje informacija o usvojenosti nastavnih sadržaja, „zatim razvojni stupanj i kvalitete psihofizičkih sposobnosti, formiranih vještina i navika“ (Mrkonjić, Vlahović, 2008). Ispitivanje znanja i sposobnosti učenika najčešće se vrši putem usmenog i pismenog ispita te putem domaćih uradaka.

2.1. Metode ocjenjivanja i njihovo provođenje

Prema Matijeviću (2004), ocjenjivanje je postupak donošenja pojedine ocjene koja služi u svrhu opisivanja znanja i sposobnosti učenika vezanim uz određeni nastavni sadržaj, odnosno podjela učenika u skupine zavisno o njihovim ostvarenim rezultatima, odnosno ocjenama. Ocjenjivanje se može objasniti i kao prosuda o uspjehu učenika, kojim se uz znanje, sposobnosti i vještine učenika ocjenjuje i samo vladanje učenika, kao i razina razvoja ličnosti (Lavrnja, 1998). Ocjenjivanje uspješnosti učenika odvija se uz pomoć metoda ocjenjivanja koje su opisane i predviđene u nastavnom planu i programu. Postupkom ocjenjivanja kao pedagoškog procesa se, uzevši pripisane propise u obzir, nadgleda odgojno-obrazovni rad i napredak učenika. „Utvrdjeni propisi su pravila koja propisuju školske vlasti, najčešće u obliku uputa za ocjenjivanje, odnosno pravilnika o ocjenjivanju, kojih se nastavnici obavezuju pridržavati“ (Gojkov, 2006: 18). Također, ocjenjivanje je „predmet dokimologije, didaktike i posebnih didaktika (metodika pojedinih predmeta) te je na osnovi toga usko vezano uz ostale segmente nastave“ (16).

Važno je da ocjenjivanje bude povezano s unaprijed određenim pedagoškim rezultatima škole u skladu s Kurikulumom. Stoga, nastavni sadržaji i ocjenjivačka mjerila moraju biti znakovito naznačeni za svaki pojedini nastavni predmet. Učenici pogotovo moraju imati razumijevanje o prirodi i namjeni ocjenjivanja te moraju biti upoznati sa kriterijima ocjenjivanja za svaki pojedini predmet. Nastavnik, prema „Pravilniku o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi“¹, ima obavezu sukladno obavijestiti učenike o čimbenicima ocjenjivanja te o načinima i postupcima vrednovanja. Zbog toga su transparentnost i objektivnost iznimno važne komponente u procesu ocjenjivanja.

2.2. Uloga nastavnika u procesu ocjenjivanja

Funkcioniranje odgojno-obrazovnog procesa posebno ovisi o nastavniku i njegovoj spremnosti pridonijeti svojim vještinama u svrhu poboljšanja odgojno-obrazovne prakse. Kvaliteta rada i doživljaj škole, kao i odnosi u razredu također iznimno ovise o nastavnicima i njihovoj kompetentnosti. Jedna od glavnih nastavnikovih funkcija je ocijeniti i procijeniti uspjeh svakog pojedinog učenika (Stoll i Fink, 1996 prema Husejnović, 2017). Osim ocjenjivanja učenika, nastavnik bi jednako trebao uključivati i same roditelje u nastavni proces te im time dati priliku da budu aktivni sudionici u uključivanju svoje djece i njihovom radu u školskom sustavu.

Praćenje rada učenika trebalo bi podrazumijevati osnovne radnje učitelja (Vrgoč, 2002 navedeno u Husejnović, 2017: 7): „svestrani uvid u učenikov rad, provjeravanje i ocjenjivanje znanja, umijeća i navika, stečenih pojmova, praćenje i razvijanje individualnih znanja i sposobnosti, praćenje i procjenjivanje uzroka učenikovog zaostajanja u svladavanju sadržaja, razvijanje i praćenje odgovornog odnosa prema radu, stalnu suradnju s roditeljima, te pronalaženje postupaka za otklanjanje nekih smetnji u napredovanju“. Postoje dva glavna socijalna oblika rada nastavnika putem kojih se on može usredotočiti na praćenje napretka učenika, a to su frontalni i diferencirani oblik nastave. Frontalnim oblikom se koristi velik broj nastavnika jer im on daje najviše kontrole nad razredom te i vremenom potrebnim za rješavanje pojedinih zadataka. U frontalnom obliku nastave nastavnik je centar nastavnog procesa te on samostalno upravlja njime. S druge strane, diferencirani oblik nastave nastoji više uključiti učenike u nastavni proces te su oni sami zaduženi za upravljanje vremenom i tijekom nastavnog

¹ Dostupno na:

https://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/Pravilnik_o_nacinima_postupcima_i_elementima_vrednovanja_učenika_u_osnovnoj_i_srednjoj_skoli_Narodne_novine_broj_112-10.pdf

sata. Diferencirana nastava se ostvaruje na osnovi rada u grupama, rada u paru, ili kroz samostalni rad učenika. Stoga bi primjerice nastavnik u frontalnom obliku nastave dobio bolji uvid u razinu samostalnosti i brzinu učenika kod rješavanja zadataka, dok bi u diferenciranom obliku nastave mogao saznati koji učenici uspješnije usvajaju gradivo kada rade s drugima i međusobno si pomažu, a koji preferiraju samostalni rad.

Od izričite je važnosti osigurati što je više moguće podataka o znanjima i sposobnostima učenika kako bismo se što više približili realnijoj i objektivnoj ocjeni. Važno je nastojati motivirati učenika na rad i osobni napredak kroz redovito praćenje truda i napretka učenika, provjeravanje znanja, te na kraju i ocjenjivanjem. U svrhu što kvalitetnijeg saznanja o učenikovom spektru naučenog, korisno je da se u nastavi uz usmeno provjeravanje primjenjuje i samo pismeno provjeravanje. Kadum-Bošnjak (2007) savjetuje da se svakog pojedinog učenika na oba načina provjeri minimalno dva puta u pojedinom polugodištu. Uz to se preporučuje korištenje sljedeća dva oblika praćenja radi postizanja pozitivne motivacije kod učenika, a to su aktivnost (zalaganje) učenika i domaća zadaća. Spomenuta dva oblika praćenja su korisna u ocjenjivanju raznovrsnih aktivnosti učenika, poput redovitosti pisanja domaćih zadaća, seminarski rad, praktičan rad, aktivnost u nastavi i sl.

2.2.1. Problem subjektivnosti nastavnika

Iako se ocjene često smatraju valjanim, objektivnim i pouzdanim indikatorom učenikova uspjeha, važno je naglasiti kako je ocjenjivanje ipak proces prilikom kojeg subjektivnost i pristranost ocjenjivača neizbježno dolaze do izražaja (Mrkonjić, 1992). Zbog toga su kriteriji za objektivno ocjenjivanje jedan od najčešćih i najizraženijih propusta nastavnog rada. Prema Vrkić Dimić i Stručić (2008), na ispitivanje, ocjenjivanje i konačnu ocjenu mogu utjecati razni elementi te kvaliteta izražavanja učenika u pisanju odgovora u ispituu može pridonijeti nedostacima školskog ocjenjivanja. Komponente koje utječu na kvalitetu ocjenjivanja uključuju nedostatak učenikovih verbalnih sposobnosti (učenici koji su elokventniji dobivaju redovito bolje ocjene), sposobnost promatranja (opažanje nesvjesnih pokreta učitelja, njegova mimika lica, govor tijela i brzo ispravljanje odgovora na osnovi opaženog) te učenikovih osjetilnih otpornosti (Grgin, 1994).

Svako mjerenje podrazumijeva: „predmet (veličinu) ili ono što se mjeri, instrument kojim se mjeri te tehniku ispitivanja“ (Marović, 2004: 38). Predmet, odnosno ono što se mjeri je znanje učenika, dok iz specifične ispitne situacije odlučujemo o instrumentu i tehnici. Na kraju se može zaključiti kako je instrument mjerenja sam nastavnik, a tehnika mjerenja njegov

način ispitivanja i ocjenjivanja (Peko, 2002). Očito će stoga biti kako svaki mjerni instrument mora imati određena metrijska svojstva (Kolić-Vehovec, 1998 prema Husejnović, 2017: 30): „valjanost (evaluacija znanja smatra se valjanom samo ako je direktno usmjerena na ono što nastojimo evaluirati, a to je znanje), pouzdanost, objektivnost i osjetljivost (sposobnost nastavnika da diferencira odgovore različitih učenika)“. Peko (2002) naglašava kako nastavnik kao mjerni instrument može značajno više pozitivno ili negativno utjecati na dobivenu ocjenu od samog znanja i sposobnosti učenika. Na osnovi toga, nastavnik kao mjerni instrument ne može u potpunosti ispuniti kriterije spomenutih metrijskih svojstava.

Najučestalije pogreške od strane nastavnika u procesu ocjenjivanja uključuju (Vizek-Vidović i sur., 2003): osobna jednadžba (sklonost neopravdanom podizanju (strogi nastavnici) ili spuštanju (blagi nastavnici) kriterija procjenjivanja znanja učenika), halo-efekt (osobno mišljenje nastavnika o učeniku utječe na procjenjivanje njegova znanja), pogreška sredine (nastavnik često dodjeljuje ocjene iz sredine ljestvice ocjena, te naprosto izbjegava ocjene s kraja ljestvice ocjena), logička pogreška (učitelj je uvjeren kako učenik nije u mogućnosti poznavati specifično gradivo bez poznavanja gradiva iz nekih drugih nastavnih predmeta), pogreška diferencijacije (težnja učitelja da izrazito previše i bez razloga razlikuje znanja učenika, što rezultira nastojanjem proširivanja ljestvice školskih ocjena), pogreška kontrasta (kada učitelj kriterije ocjenjivanja temelji na odgovorima prvobitno ispitanih učenika), prilagođavanje kriterija skupini (učitelj povisuje kriterij u „boljim“ razredima ili ga smanjuje u „lošijim“ razrednim odjelima).

U istraživanju provedenom 2008. godine, rezultat dobiven anketiranjem 91 nastavnika, od čega ih je 40 iz osnovnih i 51 iz srednjih škola u Istri, utvrdilo se da 50,6 % ispitanika smatra mogućim biti potpuno objektivni u vrednovanju učeničkih postignuća; 20,8% njih je neodlučno, a 26,4% ispitanika smatra nemogućim biti potpuno objektivni. No, većina se ispitanika (85,7%) slaže s tvrdnjom da vrednovanje i ocjenjivanje ne može biti potpuno objektivno, ali i da je potrebno težiti maksimalnoj mogućoj objektivnosti. Samo je 7,7 % neodlučno, a 5,5 % njih se ne slaže (Močinić, 2008). Nastavnici stoga trebaju težiti da ocjene koje donose budu što pravednije i poticajnije, koje će ohrabriti i motivirati učenike da nastave usavršavati svoje znanje i sposobnosti. Važno je da učenici kroz uvid u svoje ocijene mogu dobiti što bolji uvid u svoje vještine i sposobnosti. Zato je važno da se nastavnici koriste raznovrsnim metodama provjeravanja znanja i sposobnosti te da redovito i jasno objasne učenicima zbog čega su ocijenjeni na određeni način. Postoje tri referentna sustava ocjenjivanja postignuća o kojima ovise povratne informacije nastavnika i koje služe kao temelj procesa

ocjenjivanja (Meyer, 2005): „socijalni referentni sustav (odnosi se na prosječan uspjeh razrednog odjela ili i na ostvarenje nacionalnih obrazovnih standarda), referentni sustav utemeljen na kriterijima (odnosi se na predmetna pravila koja su određena ciljevima učenja koje treba postići) i individualni referentni sustav (individualni napredak učenika)“.

Sukladno spomenutom, istraživanje provedeno 2018. godine u češkim srednjim školama ispitalo je mišljenja nastavnika engleskog jezika kao stranog jezika vezanih uz problem subjektivnosti prilikom procjenjivanja znanja učenika. Rezultati spomenutog istraživanja ukazuju na činjenicu da se nastavnici i dalje koriste tradicionalnim metodama procjenjivanja i ocjenjivanja znanja poput usmenih i pismenih ispitivanja te da se rjeđe koriste radnim zadacima i grupnim radom (Seden, Svaricek, 2018).

2.3. Oblici ocjenjivanja učenikova uspjeha

Pravila praktične primjene provjeravanja i ocjenjivanja znanja i sposobnosti učenika utvrđeni su „Pravilnikom o načinu praćenja i ocjenjivanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi“². Navedeni Pravilnik iznosi „obveze i prava svih subjekata uključenih u proces praćenja i ocjenjivanja (učenika, učitelja/nastavnika, razrednika, roditelja, ravnatelja i učiteljskog/razrednog vijeća)“. Članak 7. Pravilnika navodi osnovne stavke koje se uzimaju u obzir prilikom ocjenjivanja, poput: „poznavanje i razumijevanje nastavnih sadržaja, usmeno i pismeno izražavanje, praktična i kreativna primjena naučenog gradiva, razvijenost vještina, načini sudjelovanja u usvajanju nastavnih sadržaja te napredak u razvoju njegovih ostalih psihofizičkih sposobnosti i mogućnosti“. Spomenuti članak Pravilnika također navodi kako se „uspjeh učenika u ocjenjivanju njegova uratka (praktičnoga rada, pokusa ili izvođenja laboratorijske i druge vježbe) ocjenjuje na temelju primjene učenikova znanja u izvođenju zadatka, samostalnosti i pokazanih vještina, korištenju materijala, alata, instrumenata i drugih pomagala te primjeni sigurnosnih mjera prema sebi, drugima i okolišu“.

Unatoč tome što se danas u školi primjenjuju različiti oblici pismenog provjeravanja znanja, usmeno provjeravanje znanja je također važno jer se njime dolazi do mnogih korisnih podataka koji se ne mogu dobiti pismenim provjeravanjem ili drugim načinom ispitivanja. Stoga, usmenim provjeravanjem znanja učitelj dobiva uvid u to koliko je kvalitetno učenik naučio određeno gradivo, koliko je učenik elokventan i sposoban da svoje znanje predstavi i izrazi riječima, te kako i koliko je shvatio gradivo i kako ga može objasniti vlastitim riječima.

² Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/263393.html>

Usmeno provjeravanje znanja ima i svojih nedostataka. Osim poznatih nedostataka poput straha ispitanika, ispitivačevog raspoloženja, simpatije prema učeniku i dr., Kadum-Bošnjak (2007) izdvaja neke od najzastupljenijih nedostataka: provjera kvalitete znanja ovisi o subjektivnom doživljaju samog nastavnika, zbog čega se usmeno provjeravanje i ocjenjivanje znanja smatra subjektivnim oblikom ocjenjivanja. To znači da je učitelj u stanju svojim ponašanjem i držanjem poremetiti raspoloženje i koncentraciju učenika. Također, u sklopu usmenog ispitivanja znanja i sposobnosti ispituju se određeni manji segmenti gradiva, a ne cjelokupni nastavni sadržaj. Na osnovi navedenog, bilo bi korisno da nastavnik za svakog pojedinog učenika pripremi podjednak sklop pitanja i zadataka kako bi se problem subjektivnosti usmenog ispitivanja znanja u što većoj mjeri neutralizirao.

Nadalje, i same domaće zadaće mogu se upotrijebiti za provjeravanje znanja učenika tako da se procjeni i provjeri ako je učenik samostalno napisao zadaću i koliko je kvalitetno ukomponirao vlastito znanje u svoj rad. Uz to, iznimno je važno da se ocjena uvijek donosi javno pred cijelim razredom i to odmah nakon provjere znanja. Također je potrebno objasniti donesenu ocjenu te na taj način napomenuti sve što je učenik znao i što nije, kako bi dobio što bolji uvid u vlastite nedostatke koje će kasnije moći usavršiti.

Istraživanje provedeno na 147 učenika (65 iz osnovnih i 82 iz srednjih škola) pokazalo je kako se u pravilu provode dva glavna oblika ispitivanja i ocjenjivanja znanja i sposobnosti učenika: usmeno (100%) i pismeno (97%) te kako se ostali oblici provode samo povremeno (Vrkić Dimić, Stručić, 2008). Na osnovi spomenutih rezultata može se reći kako se usmeno i pismeno provjeravanje i ocjenjivanje učenikovih znanja i sposobnosti podjednako i neizostavno provode u školama. Prema Kadum (2004), pismeno provjeravanje znanja služi u svrhu utvrđivanja prosječnog postignuća pojedinca u usporedbi s njegovim/njezinim kolegama u razredu. U usporedbi s usmenim načinom provjeravanja i ocjenjivanja, pismeni način je praktičniji jer se njime istovremeno provjerava znanje cijelog razrednog odjela te ta činjenica ovu metodu čini i bržom od samog usmenog ispitivanja. „Pravilnikom o načinu praćenja i ocjenjivanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi“ predviđeno je da se pismeno provjeravanje i ocjenjivanje primjenjuje najviše tri puta tijekom polugodišta, uzevši u obzir godišnji predviđeni broj sati nastave za pojedini nastavni predmet. Znanje učenika može se pismeno provjeravati putem „zadataka objektivnog tipa i/ili testovima znanja“, kao i putem prethodno spomenutih školskih zadataka (Kadum-Bošnjak, 2007: 40). Broj bodova koji učenik ostvari u pojedinom ispitu služi kao mjerilo za određivanje konačne ocjene. Elementi koji nerijetko uvjetuju sama mjerila ocjenjivanja su razina znanja učenika i kritičnosti nastavnika te „zahtjevnost“ zadatka.

Nastavnik se služi bodovima kako bi izrazio razinu težine zadatka. Konačna ocjena sastavlja se na osnovi sveukupnog broja bodova koje učenik ostvari prilikom pojedinog ispitivanja znanja. Nakon ocjenjivanja ispita, nastavnik iz dobivenih rezultata dobiva povratne informacije o tome koliko su ispitni zadaci bili prilagođeni sposobnostima učenika, odnosno ako je ispit bio prikladan, „lagan“ ili „zahtjevan“.

2.4. Donošenje konačne (zaključne) ocjene

Zaključna ocjena daje se na kraju same školske godine ili na kraju pojedinog polugodišta i ona se smatra srednjom (prosječnom) ocjenom koja obuhvaća sve oblike učenikova vladanja. Aritmetička sredina se najčešće uzima kao srednja ocjena, što učitelju jamči da neće doći ni do kakvih intervencija, utjecaja i prigovora od strane učenika i/ili roditelja/skrbnika. Nedostatak prosječne ocjene je činjenica da ona onemogućuje poseban pristup svakom pojedinom učeniku ovisno o njegovim potrebama i sposobnostima. Iz toga proizlazi kako se zaključna ocjena treba obuhvatiti pojmom „pedagoške sredine“ (Kadum-Bošnjak, 2007: 48). U mnogim se slučajevima događa da se „pedagoška sredina“ ne podudara s aritmetičkom sredinom te takvi slučajevi često dovode samog učitelja u nezgodan položaj. Ovo je samo jedan od mnogih već navedenih dokaza koji ukazuju na iznimnu delikatnost ocjenjivanja. Zato se prema procesu ocjenjivanja treba pristupati s mnogo ozbiljnosti, pažnje, razumijevanja učenikovih poteškoća i pedagoškog takta. Stoga je potrebno težiti da se prema zaključenoj srednjoj ocjeni uvijek odnosi kao prema „mogućoj hipotezi, a ne kao egzaktnom rezultatu“ (Kadum-Bošnjak, 2007: 48).

3. Pogled na Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi te na Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi

Prema Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2012), „odgoj i obrazovanje u školi ostvaruje se na temelju nacionalnog kurikuluma, nastavnih planova i programa i školskog kurikuluma“. Ovo će se poglavlje iz tog razloga usredotočiti na zakonske odredbe Kurikuluma uz uvid u nastavni predmet hrvatskog jezika prema samom Kurikulumu kako bi se bolje predočio način provođenja nastave hrvatskog jezika. Nadalje, „školskim kurikulumom se utvrđuje:

- aktivnost, program i/ili projekt
- ciljevi aktivnosti, programa i/ili projekta
- namjena aktivnosti, programa i/ili projekta
- nositelji aktivnosti, programa i/ili projekta i njihova odgovornost
- način realizacije aktivnosti, programa i/ili projekta
- vremenik aktivnosti, programa i/ili projekta
- detaljan troškovnik aktivnosti, programa i/ili projekta
- način vrednovanja i način korištenja rezultata vrednovanja“ (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, 2012).

Prema Pravilniku o izmjenama i dopuni Pravilnika o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnim i srednjim školama (2019), „vrednovanje je sustavno prikupljanje podataka u procesu učenja i postignutoj razini ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda, kompetencijama, znanjima, vještinama, sposobnostima, samostalnosti i odgovornosti prema radu, u skladu s unaprijed definiranim i prihvaćenim metodama i elementima“. S druge strane, samo ocjenjivanje je definirano kao „pridavanje brojčane ili opisne vrijednosti rezultatima praćenja i provjeravanja učenikovog rada (Pravilnik o izmjenama i dopuni Pravilnika o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnim i srednjim školama, 2019). Također, usmeno ispitivanje se definira kao „usmeni oblici provjere postignute razine kompetencija ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda učenika koji rezultiraju ocjenom“, dok se pismeno ispitivanje definira kao „svi oblici provjere koji rezultiraju ocjenom učenikovog pisanoga uratka, a provode se kontinuirano tijekom nastavne godine“ (Pravilnik o izmjenama i dopuni Pravilnika o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnim i srednjim školama, 2019). Uzevši dnevno i tjedno opterećenje u obzir, dozvoljeno je da učenik u jednom danu piše samo jednu pisanu provjeru, dok je u jednom tjednu dozvoljeno najviše

četiri pisane provjere; učenik može biti usmeno ispitan samo iz jednog nastavnog predmeta ukoliko u tom istom danu piše pisanu provjeru, odnosno iz dva nastavna predmeta ako taj dan nema pisanih provjera te sam proces usmenog provjeravanja i ocjenjivanja učenika ne smije trajati dulje od 10 minuta po učeniku.

Članak 72. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2012) usredotočen je na „Praćenje i ocjenjivanje učeničkih postignuća“ te time navodi:

“(1) Uspjeh redovitih učenika prati se i ocjenjuje tijekom nastave, a učenici se ocjenjuju iz svakog nastavnog predmeta i iz vladanja.

(2) Ocjene iz nastavnih predmeta utvrđuju se brojčano, a ocjene iz vladanja opisno.

(3) Brojčane ocjene učenika u pojedinim nastavnim predmetima su: odličan (5), vrlo dobar (4), dobar (3), dovoljan (2) i nedovoljan (1), a sve su ocjene osim ocjene nedovoljan (1) prolazne.

(4) Učenici koji na kraju školske godine imaju prolazne ocjene iz svakog nastavnog predmeta prelaze u viši razred.

(5) Opisne ocjene iz vladanja su: uzorno, dobro i loše.

(6) U školama koje ostvaruju alternativni ili međunarodni program učenik se ocjenjuje sukladno programu koji se ostvaruje.

(7) U školi koja izvodi nastavu po nastavnom planu i programu jezika i kulture za pripadnike nacionalne manjine, a u skladu sa Zakonom o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina, učenik se posebno ocjenjuje, a ocjena se upisuje u razrednu svjedodžbu.

(8) Ocjene učenika s teškoćama iskazuje se opisno ili brojčano, ovisno o programu u koji je uključen.

(9) Način praćenja i ocjenjivanja učenika propisuje ministar.”

Prethodno navedene stavke poput ocjenjivanja, usmenog i pismenog ispitivanja te dnevnog i tjednog opterećenja su posebno naglašene iz Kurikuluma iz razloga što je provedeno istraživanje ponajviše usredotočeno na njih. Time je ujedno i sama svrha istraživanja dobiti bolji uvid u mišljenja učenika i nastavnika osnovnih i srednjih škola prema metodama ocjenjivanja.

3.1. Pogled na nastavni plan i program za nastavni predmet hrvatskog jezika

„Nacionalni kurikulum utvrđuje vrijednosti, načela, općeobrazovne ciljeve i ciljeve poučavanja, koncepciju učenja i poučavanja, pristupe poučavanju, obrazovne ciljeve po obrazovnim područjima i predmetima definirane ishodima obrazovanja, odnosno kompetencijama te vrednovanje i ocjenjivanje“ (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, 2012). Nadalje, prema odredbi članka 27. stavka 1. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2012), „nastavnim planom i programom utvrđuje se tjedni i godišnji broj nastavnih sati za obvezne i izborne nastavne predmete, njihov raspored po razredima, tjedni broj nastavnih sati po predmetima i ukupni tjedni i godišnji broj sati te ciljevi, zadaće i sadržaji svakog nastavnog predmeta“.

Prema Odluci o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj (2019) „osposobljenost za komunikaciju i izražavanje na hrvatskome standardnom jeziku učenicima je polazište za učenje svih drugih nastavnih predmeta, stoga se predmet Hrvatski jezik poučava na svim odgojno-obrazovnim razinama. Učeći hrvatski jezik, učenici ovladavaju komunikacijskom jezičnom kompetencijom povezujući organski idiom i hrvatski standardni jezik te stječu osnove čitalačke, medijske, informacijske i međukulturne pismenosti, što je preduvjet osobnomu razvoju, uspješnom školovanju, cjeloživotnom učenju te kritičkomu odnosu prema nizu pojava u društvenome i poslovnom životu.“ Uzevši navedeno u obzir, Hrvatski jezik kao predmet u prvom razredu osnovne škole nosi 175 sati godišnje, dok u četvrtom razredu gimnazije nosi 128 sati godišnje te je time jedan od obaveznih predmeta u svim školskim ustanovama. Hrvatski se jezik kao predmet dijeli na tri predmetna područja. Prvo predmetno područje navedeno je i objašnjeno kao sljedeće: „predmetno područje hrvatski jezik i komunikacija temelji se na ovladavanju uporabnim mogućnostima hrvatskoga jezika u jezičnim djelatnostima slušanja, govorenja, čitanja, pisanja i međudjelovanja koje omogućuju stjecanje komunikacijske jezične kompetencije na hrvatskome standardnom jeziku.“ (Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj, 2019). Nadalje, drugo predmetno područje pod nazivom „književnost i stvaralaštvo“ podrazumijeva:

„– razumijevanje, interpretaciju i vrednovanje književnoga teksta radi osobnoga razvoja, stjecanja i razvijanja znanja i stavova te vlastitoga stvaralaštva

– razumijevanje stvaralačke i umjetničke uloge jezika i njegova kulturnoga značenja

– stjecanje književnoteorijskih i književnopovijesnih znanja te uvida u reprezentativne tekstove hrvatske i svjetske književnosti radi razvoja stvaralačkoga i kritičkog mišljenja o književnome tekstu te proširivanja vlastitoga iskustva čitanja

– povezivanje jezičnih djelatnosti, aktivne uporabe rječnika i stečenoga znanja radi dubokoga i asocijativnog razumijevanja teksta

– potrebu za čitanjem književnih tekstova i pozitivan stav prema čitanju iz potrebe i užitka

– osobni i nacionalni identitet te razumijevanje općekulturnoga nasljeđa

– razvoj kreativne verbalne i neverbalne komunikacije

– stvaralačko izražavanje potaknuto različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta.“ (Odluka o donošenju kurikulumu za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj, 2019)

Posljednje predmetno područje Hrvatskog jezika definirano je kao „kultura i mediji“ te se „temelji na razumijevanju teksta u različitim društvenim, kulturnim i međukulturnim kontekstima. Predmetnim se područjem potiče razvoj znanja o sebi i drugima, uvažavanje različitih uvjerenja i vrijednosti te se omogućuje djelovanje u društvenoj zajednici“ (Odluka o donošenju kurikulumu za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj, 2019).

Prema Odluci o donošenju kurikulumu za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj (2019) u osmom razredu osnovne škole navode se sljedeći odgojno-obrazovni ishodi vezani uz prvo predmetno područje: „Učenik čita tekst, prosuđuje značenje teksta i povezuje ga s prethodnim znanjem i iskustvom. (...) Učenik piše raspravljačke tekstove u skladu s temom i prema planu. (...) Učenik oblikuje tekst i primjenjuje znanja o rečenicama po sastavu na oglednim i čestim primjerima. (...) Učenik uspoređuje različite odnose među riječima te objašnjava njihovo značenje u različitim kontekstima.“ Nadalje, odgojno-obrazovni ishodi za književnost i stvaralaštvo glase: „Učenik obrazlaže odnos proživljenoga iskustva i iskustva stečenoga čitanjem književnih tekstova. (...) Učenik interpretira književni tekst na temelju vlastitoga čitateljskog iskustva i znanja o književnosti. (...) Učenik prosuđuje samostalno izabrani književni tekst i uočava svrhu i obilježja pripadajućega žanra i autora. (...) Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta“ (2019). Odgojno-obrazovni ishodi za treće predmetno područje su također navedeni: „Učenik prosuđuje utjecaj medijskih

tekstova radi komercijalizacije. (...) Učenik prosuđuje popularno-kulturne tekstove s obzirom na književni kontekst i kontekst ostalih umjetnosti. (...) Učenik posjećuje kulturne događaje u fizičkome i virtualnome okružju“ (Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj, 2019).

Na osnovi prethodno navedenih ishoda, očigledno je kako je hrvatski jezik jedan od najopširnijih predmeta u školskom kurikulumu, obzirom da obuhvaća predmetna područja poput hrvatskog jezika i komunikacije, i tako sve do književnosti i stvaralaštva te čak i kulture i medija. Zbog toga je dakako i veći broj sati hrvatskog jezika u jednoj školskoj godini u usporedbi s primjerice, likovnom umjetnosti za koju je predodređeno 35 sati godišnje.

4. Metodologija rada

Kako bi se dobio uvid u korištene metode ocjenjivanja i mišljenja učenika i nastavnika u osnovnim i srednjim školama o njima, provedeno je anketno istraživanje s pitanjima originalno sastavljenim u svrhu istraživanja; anketni upitnik se nalazi u prilogu na kraju rada.

4.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja čine mišljenja i iskustva učenika i nastavnika osnovnih i srednjih škola o metodama ocjenjivanja.

4.2. Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja je utvrditi koja su mišljenja učenika i nastavnika osnovnih i srednjih škola o metodama ocjenjivanja te saznati koliko se ona podudaraju i/ili razlikuju.

4.3. Zadatci istraživanja

Odnoseći se na navedeni predmet i cilj istraživanja, zadatci su podijeljeni na dva osnovna dijela temeljem skupina ispitanika na koje su se odnosili te su usredotočeni na sljedeće:

S učenicima osnovnih i srednjih škola provelo se anketno ispitivanje koje je uključivalo sljedeće zadatke:

1. Utvrditi kojim metodama nastavnici provjeravaju znanja i sposobnosti učenika te ispitati učestalost različitih metoda ocjenjivanja u nastavnoj praksi,
2. Utvrditi koje metode ocjenjivanja preferiraju učenici i koji je tome razlog,
3. Ispitati jesu li nastavnici hrvatskog jezika i matematike prije ispita učenicima objasnili kriterije provjeravanja i ocjenjivanja,
4. Utvrditi učestalost davanja pismenog ispita iz hrvatskog jezika i matematike na uvid učenicima te pojašnjavanja postignutog uspjeha,
5. Ispitati i utvrditi kakva su iskustva i mišljenja učenika o subjektivnim pogreškama koje se javljaju kod nastavnika hrvatskog jezika i matematike u procesu ocjenjivanja,
6. Utvrditi smatraju li učenici da se njihove ocjene iz hrvatskog jezika i matematike podudaraju s njihovim znanjima i sposobnostima iz spomenutih nastavnih predmeta,

7. Ispitati mišljenja učenika o dnevnom opterećenju provjerama znanja iz različitih nastavnih predmeta te utvrditi njihova mišljenja o tome koliko puta tokom jednog polugodišta treba ispitati znanje svakog učenika,
8. Utvrditi prijedloge učenika za moguće daljnje unaprjeđenje procesa ocjenjivanja i provjeravanja njihovih znanja i sposobnosti.

S nastavnicima osnovnih i srednjih škola provelo se anketno ispitivanje kako bi se:

1. Utvrdilo kojim metodama nastavnici ocjenjuju znanja i sposobnosti učenika te njihovu učestalost primjene,
2. Ispitalo koju od dvije najčešće korištene metode ocjenjivanja znanja i sposobnosti (pismeno i usmeno ispitivanje) nastavnici smatraju kvalitetnijom te koji je tome razlog,
3. Utvrdilo naglasi li nastavnik učenicima prije ispita očekivanja vezana uz njihova znanja i sposobnosti,
4. Ispitala čestina obrazlaganja kriterija ocjenjivanja prije održavanja ispita te davanja pismenog ispita na uvid uz obrazloženje ocjene,
5. Ispitalo i utvrdilo u kojoj mjeri nastavnici smatraju da njihove metode ocjenjivanja uspješno procjenjuju znanja i sposobnosti učenika,
6. Utvrdilo u kojoj mjeri nastavnici sebe smatraju objektivnima prilikom ocjenjivanja znanja i sposobnosti učenika te utvrditi njihova mišljenja o mogućnosti uklanjanja subjektivnih elemenata prilikom provjeravanja i ocjenjivanja znanja i sposobnosti,
7. Ispitalo mišljenja i iskustva nastavnika o dnevnom opterećenju učenika učestalim i raznovrsnim provjerama znanja i sposobnosti iz različitih predmeta,
8. Utvrdilo koji su prijedlozi nastavnika za moguće daljnje unaprjeđenje procesa ocjenjivanja i provjeravanja znanja i sposobnosti učenika.

Utvrđivao se utjecaj praćenih nezavisnih varijabli na zavisne varijable. Praćene nezavisne varijable kod ispitivanja mišljenja učenika bile su stupanj obrazovanja (osnovna ili srednja škola), spol, razred i školski uspjeh na kraju prethodne školske godine, dok su nezavisne varijable kod ispitivanja mišljenja nastavnika bile spol, škola zaposlenja (osnovna ili srednja škola), predmet koji nastavnik poučava te godine radnog staža u struci.

4.4. Metode i instrumenti

Metoda ispitivanja koja se koristila bila je metoda anonimnog anketiranja, dok se kao instrumentom koristio anonimni anketni upitnik s pitanjima zatvorenog i otvorenog tipa (Prilog

1). U svrhu istraživanja izrađene su dvije zasebne ankete, jedna s pitanjima usmjerenima učenicima, a druga koja je bila usmjerena nastavnicima. Anketa za učenike se sastojala od dva dijela, jedan dio ankete ispitivao je mišljenja učenika o metodama provjeravanja znanja (7 pitanja), dok je drugi dio ankete ispitivao percepciju učenika vezanu uz provjeravanje znanja hrvatskog jezika i matematike (8 pitanja). Anketni upitnik za učenike započeo je s uvodnim pitanjem koje je pozivalo učenike da označe metodu provjeravanja znanja s kojom se susreću u svom školovanju (usmeni ispit, pismeni ispit, domaća zadaća, projekti, radne aktivnosti - obavljanje konkretnog rada, npr. organizacija rada, mjerenja, obrada materijala i sl.). Upitnik je također uključivao ordinalnu skalu procjene u kojoj je bio ponuđen raspon brojeva od 1 do 4 koji su označavali koliko se često učenici susreću s pojedinom metodom provjeravanja znanja (1 - jednom tjedno, 2 - dva puta tjedno/ jednom mjesečno, 3 - jednom tijekom polugodišta, 4 - jednom tijekom školske godine). Sljedeće pitanje pozivalo je učenike da rangiraju metode provjeravanja znanja prema tome koja im najviše odgovara (1 – metoda koja mi najmanje odgovara, 5 – metoda koja mi najviše odgovara), nakon čega je slijedilo pitanje otvorenog tipa u kojemu je učenicima bilo zadano da objasne zašto im ta metoda provjeravanja znanja najviše odgovara. Drugi dio anketnog upitnika ispitivao je objasne li nastavnici hrvatskog jezika i matematike kriterije ocjenjivanja prije održavanja ispita, daju li pismeni ispit na uvid uz obrazloženje ocjene, utječe li subjektivnost nastavnika spomenutih predmeta na donošenje konačne ocjene te smatraju li učenici da se njihovo znanje podudara s ocjenom iz hrvatskog jezika i matematike. Na samom kraju anketnog upitnika za učenike su bila postavljena pitanja koja su ispitivala njihovo mišljenje vezano uz moguće prekoračenje maksimalnog opterećenja učenika kroz nastavnikovo provjeravanje i ocjenjivanje, zatim koliko često smatraju da treba ispitati sposobnosti i znanja pojedinog učenika u jednom polugodištu te se na kraju nalazilo pitanje otvorenog tipa koje je pozivalo učenike da predlože savjete za poboljšanje procesa ocjenjivanja znanja i sposobnosti učenika.

Anketni upitnik za nastavnike pozivao je nastavnike da označe metodu provjeravanja znanja kojom se koriste u svom radu (usmeni ispit, pismeni ispit, domaća zadaća, projekti, radne aktivnosti - obavljanje konkretnog rada, npr. organizacija rada, mjerenja, obrada materijala i sl.). Nakon toga slijedila je ordinalna skala procjene u kojoj je bio ponuđen raspon brojeva od 1 do 4 koji su označavali koliko se često koriste prethodnim metodama provjeravanja znanja (1 - jednom tjedno, 2 - dva puta tjedno/ jednom mjesečno, 3 - jednom tijekom polugodišta, 4 - jednom tijekom školske godine). Sljedeće pitanje ispitivalo je koju od dvije metode provjeravanja znanja (usmeno ili pismeno ispitivanje) nastavnici smatraju kvalitetnijom i

uspješnijom, nakon čega je slijedilo pitanje otvorenog tipa koje je zahtijevalo pojašnjenje prethodnog odgovora. Nakon toga je slijedio niz pitanja sličan onomu u anketnom upitniku za učenike, dakle ispitivalo se objasne li nastavnici kriterije ocjenjivanja prije održavanja ispita te dobiju li učenici ispit na uvid uz obrazloženje ocjene. Zatim je slijedila druga ordinalna skala procjene u kojoj je bio ponuđen raspon brojeva od 1 do 5 koji su označavali u kojoj mjeri nastavnici smatraju da njihove metode ocjenjivanja uspješno procjenjuju znanja i sposobnosti učenika (1 - „Moje metode ocjenjivanja uopće ne procjenjuju znanja i sposobnosti učenika“, 3 - „Moje metode ocjenjivanja donekle procjenjuju znanja i sposobnosti učenika“, 5 - „Moje metode ocjenjivanja uspješno procjenjuju znanja i sposobnosti učenika“). Na jednak način se u sljedećem pitanju ispitivalo koliko se nastavnici smatraju transparentnim i objektivnim u procesu ocjenjivanja učenika, nakon čega je slijedilo pitanje otvorenog tipa koje je ispitivalo smatraju li da je moguće ukloniti subjektivne elemente prilikom provjeravanja i ocjenjivanja znanja i sposobnosti učenika. Iduće pitanje, jednako kao što je bilo postavljeno učenicima, ispitivalo je nastavnike smatraju li da dolazi do maksimalnog dnevnog opterećenja učenika učestalim i raznovrsnim provjerama znanja i sposobnosti iz različitih predmeta. Na kraju se i same nastavnike pozvalo da predlože savjete za poboljšanje procesa ocjenjivanja znanja i sposobnosti učenika.

4.5. Ispitanici

U sklopu istraživanja anketirano je ukupno 255 ispitanika, odnosno 220 učenika te 35 nastavnika osnovnih i srednjih škola. U nastavku slijedi prikaz distribucije ispitanika s obzirom na spol:

Tablica 1. Distribucija ispitanika s obzirom na spol

Distribucija ispitanika s obzirom na spol					
		Učenici		Nastavnici	
Spol	f	%	f	%	
Žensko	129	58,6 %	32	91,4 %	
Muško	91	41,4 %	3	8,6 %	
Ukupno	220	100 %	35	100 %	

Koristila se prigodna skupina ispitanika koja se ne može smatrati reprezentativnim uzorkom, ali čiji nam odgovori ipak indiciraju kakva su mišljenja učenika i nastavnika o ispitivanoj problematici. Skupina ispitanika koja je sudjelovala u ovom istraživanju su učenici osnovnih i srednjih škola te njihovi nastavnici. Ispitani su učenici i nastavnici iz tri gimnazije, tri strukovne škole te iz tri osnovne škole s područja Ivanić-Grada, Posavskih Brega i Zadra. Na anketu za učenike se odazvalo 220 ispitanika, dok se na anketu za nastavnike odazvalo njih 35. U obradu rezultata ušlo je 129 anketa koje su ispunile učenice, 91 anketa koje su ispunili učenici te jednako tako 32 ankete koje su ispunile nastavnice i 3 ankete koje su ispunili nastavnici. Ovi rezultati ukazuju na činjenicu da je značajno veći broj nastavnica ženskog spola u osnovnim i srednjim školama kroz koje se provelo istraživanje naspram nastavnicima muškog roda. S obzirom na trenutnu situaciju s COVID-om, provođenje istraživanja se oduljilo zbog slabog odaziva ispitanika te je sukladno tome istraživanje provedeno online putem. To je također i razlog nemogućnosti usklađivanja spola ispitanika.

Tablica 2. Distribucija ispitanika s obzirom na vrstu škole

	Distribucija ispitanika s obzirom na vrstu škole			
	Učenici		Nastavnici	
	f	%	f	%
Srednja škola	116	52,7%	22	62,9%
Osnovna škola	104	47,3%	13	37,1%
Ukupno	220	100%	35	100%

Broj ispitanika u srednjim i osnovnim školama se otprilike podudara, s razlikom u tome što je 12 učenika srednjih škola više odgovorilo na anketni upitnik u usporedbi s brojem učenika osnovnih škola.

4.6. Vrijeme i mjesto istraživanja

Istraživanje se provelo putem online upitnika tijekom drugog polugodišta 2021./2022. školske godine te početkom prvog polugodišta 2022./2023. školske godine u dvije srednje škole (Srednja škola Ivan Švear u Ivanić-Gradu i Gimnazija Vladimira Nazora u Zadru) te u dvije osnovne škole (Osnovna škola Posavski Bregi u Posavskim Bregima i Osnovna škola Đure Deželića u Ivanić-Gradu).

4.7. Obrada podataka

Unos i obrada podataka rađeni su u programu Microsoft Office Excel 2013. U okviru deskriptivne analize podataka izračunavane su frekvencije, postotci te aritmetičke sredine, a rezultati su grafički prikazani.

5. Analiza i interpretacija rezultata istraživanja

U nastavku slijedi analiza i interpretacija rezultata dobivenih u empirijskom istraživanju mišljenja učenika i nastavnika osnovnih i srednjih škola o metodama ocjenjivanja te doživljaja učenika vezanih uz provjeravanje i ocjenjivanje znanja i sposobnosti učenika kroz nastavne predmete hrvatski jezik i matematika. Rezultati će biti prikazani na temelju postavljenih zadataka istraživanja.

5.1. Metode provjeravanja znanja i sposobnosti učenika u nastavnoj praksi, njihova učestalost i nastavnička procjena uspješnosti

Slijedi prikaz podataka prikupljenih za nastavnike osnovnih i srednjih škola. Po uzoru na samu anketu za učenike, prva četiri pitanja odnose se na metode provjeravanja znanja te se njima ispitalo s kojim se metodama provjeravanja znanja nastavnici najviše koriste, koliko često te koju metodu smatraju kvalitetnijom i uspješnijom te zašto. Podaci prikupljeni online anketom ukazuju da se nastavnici najviše koriste usmenim (85,7%) i pismenim (88,6%) ispitivanjem, dok se manja količina (40% njih) koristi metodom radnih aktivnosti, odnosno obavljanja konkretnog rada poput mjerenja, organizacije rada i sl. Slično rezultatima nastavnika, anketom za učenike dobili su se podjednaki podaci; njima se može zaključiti da se učenici najčešće susreću s metodama provjeravanja znanja poput usmenih i pismenih ispita te s domaćim zadaćama. I u osnovnim i u srednjim školama prevladavaju pismeni ispiti naspram usmenih, s razlikom učestalosti od otprilike 5%, gdje se primjerice 100% učenika osnovnih škola susreće s pismenim ispitima, dok se njih 95,3% susreće i s usmenim ispitima. Također, podaci ukazuju na činjenicu da se projekti češće pojavljuju kod učenika srednjih škola naspram učenika osnovnih škola (92,2 % učenika srednjih škola odabralo je projekte kao jednu od metoda provjeravanja znanja s kojom se često susreću, dok je samo 46,2% učenika osnovnih škola odgovorilo na isti način). Može se pretpostaviti da je glavni razlog učestalosti usmenih i pismenih ispitivanja njihova jednostavna održivost i priprema u usporedbi s radnim aktivnostima i projektima za koje bi trebalo pripremiti i materijale te uzeti u obzir mogućnost duljeg trajanja aktivnosti od predviđenog. S druge strane, usmena i pismena ispitivanja se u pravilu uvijek provode u određenom vremenskom roku te time nastavnicima omogućuju ispunjavanje svih odgojno-obrazovnih ciljeva predviđenih za pojedini školski sat.

Drugo pitanje anketnog upitnika za nastavnike dovelo je do rezultata koji pokazuju kako se nastavnici najčešće koriste metodom pismenog ispitivanja („dva puta tjedno/jednom mjesečno“), odnosno 51,4% njih te se metodom usmenog ispitivanja 42,9% nastavnika koristi

„jednom tijekom polugodišta“. Također, rezultati ukazuju na učestalost domaćih zadaća, tako se 28,6% nastavnika izjasnilo da se tom metodom koriste „dva puta tjedno/jednom mjesečno“ te 25,7% njih kako se spomenutom metodom koriste „jednom tjedno“. Također, 42,9% nastavnika se „jednom tijekom polugodišta“ koristi projektima kao metodom provjeravanja znanja. U sklopu rezultata drugog pitanja anketnog upitnika za učenike može se zaključiti kako se učenici osnovnih škola dva puta tjedno susreću s usmenim i pismenim ispitivanjima te sa domaćim zadaćama, dok se s projektima susreću jednom tijekom polugodišta. S druge strane, učenici srednjih škola su odgovorili kako se dva puta tjedno susreću sa svim ponuđenim metodama provjeravanja znanja (usmeni ispit, pismeni ispit, domaće zadaće, projekti, radne aktivnosti). Tako je njih 26,7% odgovorilo da se susreće s projektima jednom tijekom polugodišta te je njih 19,4% odgovorilo da se na jednaki način susreću i sa radnim aktivnostima.

Što se tiče sljedećeg pitanja za nastavnike, a koje glasi: „Koju od sljedeće dvije metode provjeravanja znanja smatrate kvalitetnijom i uspješnijom? Označite.“, rezultati su podijeljeni. Tako je 48,6% nastavnika odgovorilo kako pismenu metodu provjeravanja znanja smatraju kvalitetnijom i uspješnijom te navode razloge poput: „Učenik ima više vremena da riješi ispit u odnosu na usmeno ispitivanje“; „Objektivnije je i istovremeno za sve učenike“; „Jer je većini učenika lakše se izražavati pismeno nego usmeno. Usmena ispitivanja više oduzimaju vremena od pismenih.“; te „Pismena provjera daje bolji uvid u učenikovo znanje, u usmenoj provjeri učenik je sklon zaobići ili preformulirati ono što ne zna/ avoiding strategy / stoga prof mora pažljivo , ciljano voditi razgovor da dobije očekivane odgovore.“ S druge strane, 51,4% nastavnika navelo je usmeno ispitivanje kao kvalitetniju i uspješniju metodu s argumentima poput: „Učenici moraju sami formulirati odgovore u glavi, povezivati, zaključivati.“; „Mali podsjetnik koji učeniku može pomoći da se prisjeti odgovora što je u pisanom obliku neizvedivo...“; „Iako je pismenim ispitivanjem moguće dobiti jednake uvjete ocjenjivanja za sve učenike, usmeno ispitivanje omogućuje individualni pristup svakom učeniku i njegovim specifičnim potrebama.“; te “Zato što čujemo razmišljanja učenika i vidimo je li mu nešto poznato ili nije, a kad se piše pisani test nešto učenik možda ostavi prazno jer je bio nesiguran, a mi mislimo da to ne zna.“ Dakle, može se zaključiti kako prema mišljenju nastavnika osnovnih i srednjih škola ne postoji jedna specifična metoda provjeravanja znanja koja je iznimno bolja od druge jer i usmeno i pismeno provjeravanje znanja imaju svoje pozitivne i negativne strane, ovisno o osobi koja se njima koristi.

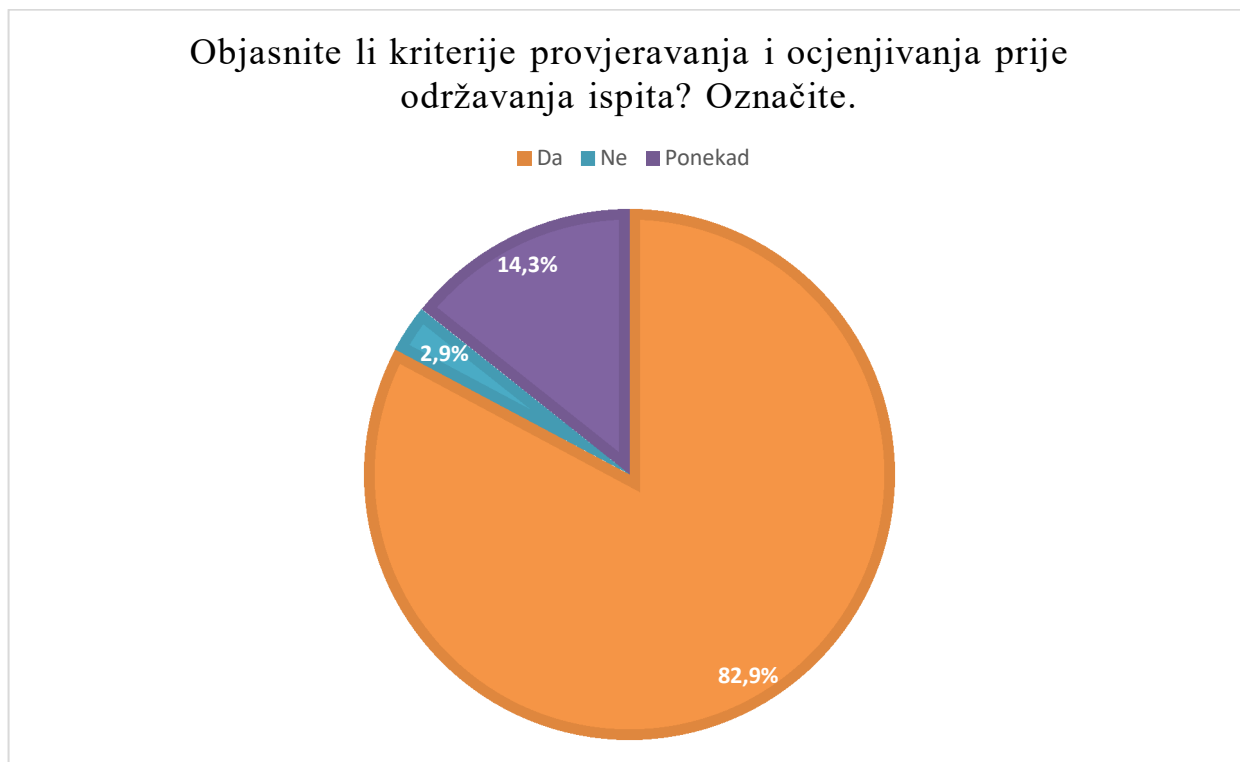
5.2. Preferirane metode provjeravanja znanja i sposobnosti – učenička perspektiva

Vezano uz pitanje preferiranja određenih metoda provjeravanja, učenici osnovnih i srednjih škola se slažu da su im projekti i radne aktivnosti metode provjeravanja znanja koje im najviše odgovaraju, dok velika većina njih (njih 48,2 %) navodi usmeni ispit kao metodu provjeravanja znanja koja im najmanje odgovara. U sljedećem pitanju anketnog upitnika učenici objašnjavaju zašto im pojedina metoda provjeravanja znanja i sposobnosti najviše odgovara te tako navode primjerice: „Jer ne volim usmeno izlaganje“, „Zato što je manje stresno pisati ispit od usmenog“, „Imam više vremena za razmišljanje“. Dakle, odgovori učenika posebno ukazuju na strah od usmenih ispitivanja jer se od njih očekuje da se sjete odgovora „na licu mjesta“ pred cijelim razredom. Zbog toga postoje učenici koji se boje izjaviti pojedini odgovor jer nisu sigurni niti dovoljno „hrabri“ da riskiraju „sramotu pred cijelim razredom“.

Sukladno prethodnoj tvrdnji nervoze i nesigurnosti kod učenika prilikom usmenog ispitivanja, istraživanje Bajramović, Vuković i Herceg (2017) su u sklopu svog istraživanja procijenili strah od ocjenjivanja. Predmet istraživanja su bili „stavovi procjene nastavnika i profesora predmetne nastave o strahu od ocjenjivanja učenika osnovne i srednje škole“ (Bajramović i sur., 2017: 63). Na osnovi dobivenih rezultata spomenutog istraživanja, može se zaključiti da učenici pokazuju razne „psihosomatske reakcije“ koje ukazuju na njihovo unutarnje stanje poput znojnih dlanova, crvenila u licu te vidljiv nedostatak sna uoči straha od usmenog ispitivanja (65). Zato takvim učenicima više odgovara metoda pismenog ispitivanja jer im omogućuje više privatnosti i vremena da se prisjete odgovora i da ga uspješno formiraju na listu papira.

5.3. Učestalost nastavnikovog pojašnjavanja kriterija provjeravanja i ocjenjivanja prije ispita

U nastavku se ispituje nastavnike je li objašnjavaju kriterije provjeravanja i ocjenjivanja prije održavanja ispita:

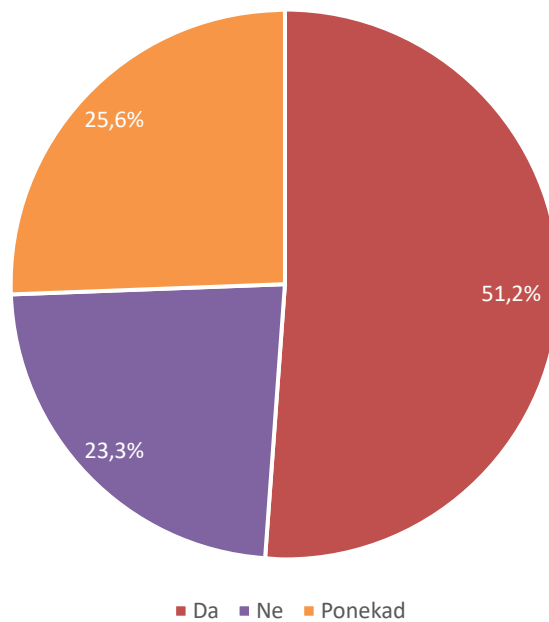

Grafički prikaz 1. Percepcija nastavnika vezana uz objašnjavanje kriterija provjeravanja i ocjenjivanja prije održavanja ispita

Na spomenuto pitanje je 82,9% nastavnika odgovorilo pozitivno, dok je 2,9% njih odgovorilo negativno te 14,3% njih sa „Ponekad“.

Što se tiče rezultata učenika, oni ukazuju na to da nastavnici hrvatskog jezika u srednjim školama objašnjavaju kriterije provjeravanja i ocjenjivanja prije održavanja ispita (48,5% njih), dok njih 18,7% uopće ne objašnjava kriterije provjeravanja i ocjenjivanja te 32,8% njih ponekad objasni kriterije provjeravanja i ocjenjivanja prije održavanja ispita. Slično tomu, 44% učenika srednjih škola se izjasnilo da njihovi nastavnici matematike objašnjavaju kriterije provjeravanja i ocjenjivanja prije održavanja ispita, dok 29,9% kaže kako njihovi nastavnici matematike nikada ne objašnjavaju kriterije provjeravanja i ocjenjivanja prije održavanja ispita te da ih njih 26,1% ponekad pojasni. Dakle, može se zaključiti kako nastavnici matematike češće ne objašnjavaju kriterije provjeravanja i ocjenjivanja prije održavanja ispita u usporedbi s nastavnicima hrvatskog jezika u srednjim školama. Rezultati su prilično slični u osnovnim školama, na što ukazuju sljedeća dva grafička prikaza:

Objasni li nastavnik hrvatskog jezika kriterije provjeravanja i ocjenjivanja prije održavanja ispita?

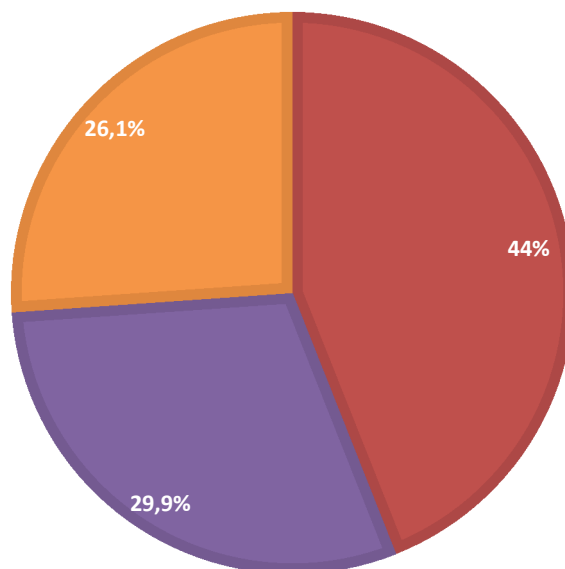

Grafički prikaz 2. Percepcija učenika osnovnih škola vezana uz objašnjavanje kriterija provjeravanja i ocjenjivanja prije održavanja ispita kod nastavnika hrvatskog jezika

Dakle, 51,2% učenika osnovnih škola se izjasnilo kako nastavnik hrvatskog jezika uvijek objasni kriterije provjeravanja i ocjenjivanja prije održavanja ispita, dok je 23,3% njih odgovorilo kako to nije tako u njihovom slučaju, odnosno da nastavnik hrvatskog jezika ne pojasni uvijek kriterije provjeravanja i ocjenjivanja prije održavanja ispita.

Objasni li nastavnik matematike kriterije provjeravanja i ocjenjivanja prije održavanja ispita?

■ Da ■ Ne ■ Ponekad

Grafički prikaz 3. Percepcija učenika osnovnih škola vezana uz objašnjavanje kriterija provjeravanja i ocjenjivanja prije održavanja ispita kod nastavnika matematike

Slično rezultatima prikupljenih od učenika osnovnih škola vezanih uz objašnjavanje kriterija provjeravanja i ocjenjivanja prije održavanja ispita od strane nastavnika hrvatskog jezika, učenici osnovnih škola su podjednako odgovorili na isto pitanje vezano uz nastavnika matematike. Tako je 29,9% učenika osnovnih škola odgovorilo da nastavnik matematike ne objasni uvijek kriterije provjeravanja i ocjenjivanja prije održavanja ispita, dok je 44% njih odgovorilo suprotno, odnosno da nastavnik matematike uvijek pojasni kriterije provjeravanja i ocjenjivanja prije održavanja ispita.

5.4. Učestalost davanja pismenog ispita na uvid učenicima i pojašnjavanja postignutog uspjeha

U sljedećem pitanju se ispituje dobije li učenik pismeni ispit na uvid uz obrazloženje ocjene, na što je 91,4% nastavnika odgovorilo pozitivno, 5,7% njih je odgovorilo negativno te je 2,9% njih odgovorilo „Ponekad“. U nastavku slijedi grafički prikaz spomenutih rezultata:

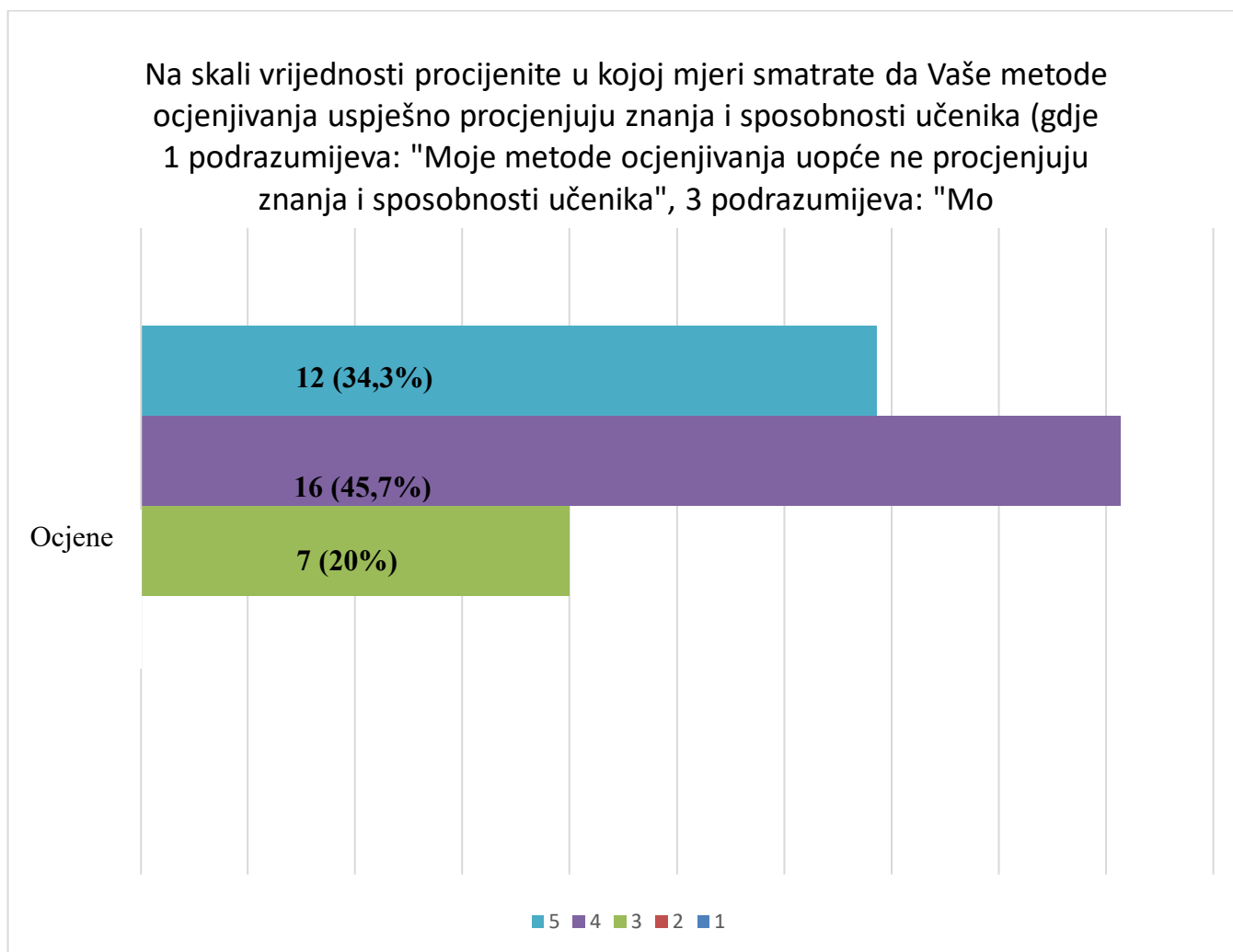
Grafički prikaz 4. Percepcija nastavnika vezana uz davanje pismenog ispita na uvid uz obrazloženje ocjene

Nadalje, slijede rezultati dobiveni anketom za učenike osnovnih i srednjih škola vezani uz to daju li nastavnik hrvatskog jezika i nastavnik matematike pismeni ispit na uvid te obrazlože li ocjenu. Rezultati učenika osnovnih škola ukazuju na sličnost kod nastavnika oba predmeta tako što je 61,6% njih odgovorilo da nastavnik hrvatskog jezika daje pismeni ispit na uvid, jednako kako je i 64% njih izjavilo isto za nastavnika matematike. S druge strane, rezultati u srednjim školama se razlikuju time što je velika većina učenika odgovorilo da nastavnik hrvatskog jezika (njih 89,6%) i nastavnik matematike (77,6%) daju pismeni ispit na uvid uz obrazloženje ocjene te da 16,4% nastavnika matematike ponekad to čini, dok je 6,7% njih odgovorilo isto za nastavnika hrvatskog jezika.

Uzevši prethodna dva pitanja u obzir, možemo zaključiti kako nastavnici u velikoj većini poštuju članak 12. stavka 6. Pravilnika o izmjenama i dopuni Pravilnika o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnim i srednjim školama (2019), koji glasi: „učitelj/nastavnik je dužan svaku ocjenu javno priopćiti i obrazložiti učeniku“. Obrazloženje dobivene ocjene je od iznimne važnosti za učenika i za njegov daljnji napredak jer mu na taj način nastavnik daje povratnu informaciju o njegovim prednostima i nedostacima te stoga učenik ima bolje šanse za daljnji akademski napredak.

5.5. Mišljenja nastavnika o tome koliko njihove metode ocjenjivanja uspješno procjenjuju znanja i sposobnosti učenika

Sljedeća tri pitanja usredotočena su na pojam subjektivnosti, odnosno objektivnosti u nastavnom radu. Tako je na samo-refleksivno pitanje koje poziva nastavnike da ocjene svoje metode procjenjivanja znanja i sposobnosti učenika 45,7% nastavnika sebi samima dalo ocjenu „vrlo dobar“, dok je 34,3% njih sebi dalo „odličan“ te je 20% njih sebe ocijenilo ocjenom „dobar“.

Grafički prikaz 5. Percepcija nastavnika vezana uz uspješnost procjenjivanja znanja i sposobnosti učenika

5.6. Mišljenja nastavnika o tome koliko sebe smatraju objektivnima prilikom ocjenjivanja znanja i sposobnosti učenika te njihova mišljenja o mogućnosti uklanjanja subjektivnih elemenata prilikom provjeravanja i ocjenjivanja znanja i sposobnosti

Sljedeće pitanje anketnog upitnika za nastavnike poziva nastavnike da na skali vrijednosti označe koliko se smatraju transparentnim i objektivnim u procesu ocjenjivanja svojih učenika te je velika većina nastavnika (62,9%) odgovorilo sa „U potpunosti sam transparentan/na u ocjenjivanju učenika“, dok je 34,3% njih označilo broj za skalu niže, dakle također se smatraju dovoljno transparentnima u ocjenjivanju učenika. Nadalje, nastavnike sam zamolila da odgovore smatraju li da je moguće ukloniti subjektivne elemente prilikom provjeravanja i ocjenjivanja znanja i sposobnosti učenika te slijede neki od odgovora: „Da, u pisanim provjerama. U ostalim metodama, ukoliko su jasni kriteriji, moguće je ukloniti subjektivne elemente, ali je potrebno uzeti u obzir da za jednak rezultat je nekom učeniku potrebno uložiti više truda i rada nego drugom učeniku.“; „Sasvim moguće, bitno je učeniku objasniti da je ocjena odraz njegovoga rada i isključivo toga, a ne profesorove naklonosti.“; „Vjerujem da nije u potpunosti moguće ukloniti subjektivne elemente prilikom provjeravanja i ocjenjivanja, ali uz precizne i konkretne elemente ocjenjivanja moguće ih je svesti na minimum.“; „Da, ali u pisanim ispitima, dok su ostali oblici ocjenjivanja podložni subjektivnim krivim procjenama.“ Uzevši sve odgovore na spomenuto pitanje u obzir, dokazano je da 57,1% nastavnika smatra kako je moguće ukloniti subjektivne elemente prilikom provjeravanja i ocjenjivanja znanja i sposobnosti učenika uz primjenu određenog tipa pitanja te većinom putem pismenih ispita, dok 42,9% njih smatra kako je to nemoguće postići jer „(...) smo emocionalna bića koja osim znanja ocjenjuju i učenikov ukupan dojam“.

5.7. Iskustva i mišljenja učenika o subjektivnim pogreškama koje se javljaju kod nastavnika hrvatskog jezika i matematike u procesu ocjenjivanja

Sljedeći par pitanja odnosio se na mišljenje učenika osnovnih i srednjih škola o tome utječe li osobno mišljenje nastavnika hrvatskog jezika i nastavnika matematike na donošenje konačne ocjene, na što je 28,4% učenika srednjih škola potvrdno odgovorilo za nastavnika iz hrvatskog jezika te njih 25,4% za nastavnika matematike. Njih 42,5% se izjasnilo da smatra kako osobno mišljenje nastavnika iz hrvatskog jezika ne utječe na donošenje konačne ocjene te je 51,5% njih odgovorilo isto za nastavnika matematike. Rezultati učenika osnovnih škola se donekle razlikuju prema tome što je 32,6% ispitanika odgovorilo da smatra kako osobno mišljenje nastavnika iz hrvatskog jezika utječe na donošenje konačne ocjene te je njih 30,2% odgovorilo

isto za nastavnika matematike. Također, 39,5% učenika osnovnih škola se izjasnilo kako smatraju da osobno mišljenje nastavnika iz hrvatskog jezika ne utječe na donošenje konačne ocjene te je 32,6% njih reklo isto za nastavnika matematike.

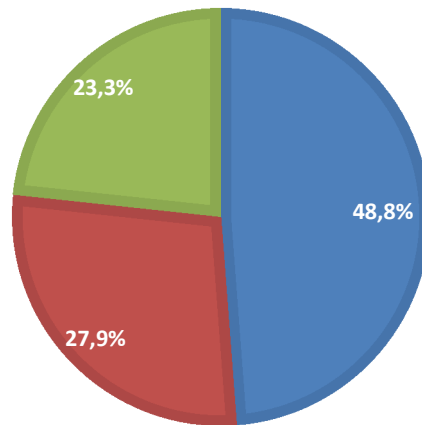
Ahac (2022) se u svom istraživanju posebno usredotočila na stavove učenika maturanata srednjih škola prema subjektivnosti nastavnika tijekom usmenog ispitivanja. Slično rezultatima ovog istraživanja, Ahac (2022) je došla do rezultata koji također ukazuju na problem subjektivnosti nastavnika time što je 127 (43,6%) njezinih ispitanika odgovorilo da su „ponekad“ bili subjektivno ocjenjivani te je njih 77 (26,5%) odgovorilo sa „često“ ili „uvijek“ (42). Stoga možemo zaključiti kako zaista postoji problem subjektivnosti nastavnika obzirom da se jednaki problem ističe u oba istraživanja.

5.8. Mišljenja učenika o podudaranju njihovih ocjena iz hrvatskog jezika i matematike s njihovim znanjima i sposobnostima iz spomenutih nastavnih predmeta

Posljednja dva pitanja usredotočena na nastavnike hrvatskog jezika i matematike ispitivala su mišljenja učenika o tome podudaraju li se njihove ocjene s njihovim znanjima i sposobnostima iz pojedinog predmeta. Tako je 56% učenika srednjih škola odgovorilo potvrdno za hrvatski jezik te je 54,5% njih odgovorilo isto za matematiku. No, nažalost 20,9% učenika srednjih škola smatra kako se njihove ocjene iz hrvatskog jezika ne podudaraju s njihovim znanjima i sposobnostima iz tog predmeta, dok je 27,6% njih odgovorilo isto za matematiku. U nastavku slijede grafički prikazi koji prikazuju mišljenja učenika osnovnih škola prema istom pitanju:

Smatraš li da se tvoje ocjene iz hrvatskog jezika podudaraju s tvojim znanjem i sposobnostima iz tog predmeta?

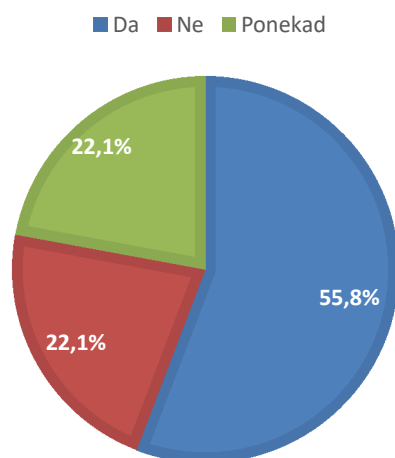
■ Da ■ Ne ■ Ponekad

Grafički prikaz 6. Percepcija učenika vezana uz podudaranje ocjena iz hrvatskog jezika s njihovim znanjima i sposobnostima iz tog predmeta

Pogledom na grafički prikaz očito je kako 27,9% učenika smatra kako se njihove ocjene iz hrvatskog jezika ne podudaraju s njihovim znanjima i sposobnostima, dok se 48,8% učenika izjasnilo kako smatraju da se njihove ocjene iz hrvatskog jezika podudaraju s njihovim znanjima i sposobnostima iz spomenutog predmeta.

Smatraš li da se tvoje ocjene iz matematike podudaraju s tvojim znanjem i sposobnostima iz tog predmeta?

Grafički prikaz 7. Percepcija učenika vezana uz podudaranje ocjena iz matematike s njihovim znanjima i sposobnostima iz tog predmeta

Slično rezultatima pitanja usmjerenih na hrvatski jezik, 55,8% učenika smatra kako se njihove ocjene iz matematike podudaraju s njihovim znanjima i sposobnostima, dok se 22,1% njih izjasnilo negativno, odnosno da smatraju kako se njihove ocjene iz matematike ne podudaraju s njihovim znanjima i sposobnostima iz tog predmeta.

5.9. Mišljenja i iskustva učenika i nastavnika osnovnih i srednjih škola o dnevnom opterećenju učenika učestalim i raznovrsnim provjerama znanja i sposobnosti iz različitih predmeta

Na samom kraju anketnog upitnika nalazi se slijed pitanja koja ispituju mišljenje učenika osnovnih i srednjih škola vezanih uz: prekoračenje maksimalnog dnevnog opterećenja učenika kroz nastavnikovo provjeravanje i ocjenjivanje, koliko često treba ispitati znanja i sposobnosti pojedinog učenika u jednom polugodištu te završno pitanje otvorenog tipa koje ih poziva da navedu što smatraju da bi trebalo poboljšati u procesu procjenjivanja i ocjenjivanja znanja i sposobnosti učenika. Prvo od spomenutih pitanja dovelo je do sljedećih rezultata: 53,7% učenika srednjih škola smatra kako ponekad dolazi do prekoračenja maksimalnog dnevnog opterećenja učenika kroz nastavnikovo provjeravanje i ocjenjivanje te je 27,9% učenika osnovnih škola odgovorilo isto. Također, 28,4% učenika srednjih škola smatra kako često dolazi do prekoračenja maksimalnog dnevnog opterećenja učenika kroz nastavnikovo provjeravanje i ocjenjivanje te se 38,4% učenika osnovnih škola izjasnilo na isti način. Na pitanje „Što misliš, koliko često treba ispitati znanja i sposobnosti pojedinog učenika u jednom

polugodištu?“, 50,7% učenika srednjih škola odgovorilo je „dva puta“, dok je 46,5% učenika osnovnih škola odgovorilo na isti način. Uz to, 12,7% učenika srednjih škola smatra kako bi ih se trebalo ispitivati jednom u polugodištu te 20,9% učenika osnovnih škola smatra isto.

Grafički prikaz 8. Percepcija nastavnika vezana uz prekoračenje maksimalnog dnevnog opterećenja učenika učestalim i raznovrsnim provjerama znanja i sposobnosti iz različitih predmeta

Također, i nastavnike se zamolilo da izjasne svoje mišljenje vezano uz mogućnost maksimalnog dnevnog opterećenja učenika učestalim i raznovrsnim provjerama znanja i sposobnosti iz različitih predmeta, gdje je 85,7% njih odgovorilo sa „Ponekad“, i 14,3% njih sa „Često“.

5.10. Prijedlozi učenika i nastavnika osnovnih i srednjih škola za moguće daljnje unaprjeđenje procesa ocjenjivanja i provjeravanja znanja i sposobnosti učenika

Kroz posljednje pitanje anketnog upitnika prikupile su se razne ideje za poboljšanje procesa ocjenjivanja znanja i sposobnosti učenika poput: „težina ispita“, „manje stresa oko usmenih ispitivanja“, „manje subjektivno više objektivno“, „da profesori budu opušteniji i ne stvaraju presing učenicima“, „više grupnih radova i samostalnih istraživanja“ te „uzeti u obzir manjak samopouzdanja i anksioznost kod pojedinaca“. Na kraju anketnog upitnika za nastavnike i sami nastavnici su pozvani da predlože što smatraju da bi trebalo poboljšati u procesu ocjenjivanja znanja i sposobnosti učenika, neki od odgovora su sljedeći: „Smanjiti opseg gradiva koje učenici moraju znati, dati priliku svakom učeniku da se izrazi.“; „Ne ograničiti ocjenjivanje

isključivo na pismene i usmene odgovore. Svaka aktivnost može se vrednovati.“; „Da se više vrednuje, tj. ocjenjuju praktični zadaci u odnosu na znanje.“; „Voditi računa da se ocjenjuju sve vještine.“; te „Više opisnih ocjena.“.

Na osnovi dobivenih podataka može se zaključiti kako se učenici i nastavnici poprilično slažu oko teme poboljšanja procesa ocjenjivanja znanja i sposobnosti učenika time što su obje skupine ispitanika naglasile problem opsežnosti gradiva, kao i preopterećenost usmenim i pismenim ispitivanjima.

6. Zaključak

Unatoč mnogobrojnim novim spoznajama i utvrđenim raznim nedostacima, tradicionalni načini praćenja i ocjenjivanja učenikovih znanja i vještina, tj. iskazivanja njihova školskog uspjeha, i dalje se nepobitno koriste u školama. Pritom se misli na frontalni oblik nastave, prevladavanje numeričkog ocjenjivanja naspram opisnog i sl. No, važno je napomenuti kako sam proces ocjenjivanja nije razlog učenikovog neuspjeha u školi. Proces ocjenjivanja nesumnjivo je često demotivirajući za učenike, stvara osjećaj straha i nesigurnosti u vlastito znanje i sposobnosti, te promiče učenički otpor, nerazumijevanje, u nekim slučajevima i međusobno nepoštovanje učenika i nastavnika te na kraju loše odnose među članovima koji sudjeluju u sustavu odgoja i obrazovanja. Poučavanje i ocjenjivanje u idealnoj situaciji moraju biti zajednička odgovornost svih članova odgojno-obrazovnog procesa koji uključuju učenike, nastavnike, roditelje te stručne suradnike.

Uzevši spomenuto u obzir, školski sustav trebao bi jednako promicati pozitivne stavove prema negativnim i pozitivnim ocjenama tako što bi pohvalio pozitivno ocijenjene učenike te potaknuo negativno ocijenjene učenike na daljnji rad i usavršavanje znanja i sposobnosti. Učitelji bi u tom odnosu trebali služiti kao motivirani pojedinci koji s pozitivnim stavom šire svoju motivaciju na učenike i pomažu im u procesu odrastanja i stjecanja kompetencija. Ako učitelji i učenici surađuju tako što učitelji potiču učenike prema boljem školskom uspjehu i učenici spremno i motivirano prihvaćaju znanje koje im učitelji nude, i škola će kao ustanova postati uspješna (Vrgoč, 2002).

Svi nastavnici bi se, kao čimbenici odgoja i obrazovanja bez kojih taj proces ne bi bio postojan, trebali zalagati za unaprjeđenje odgojno-obrazovnog sustava, te isto tako težiti spomenutom, kao što bi trebali nastojati izgraditi pravedan i motivirajući sustav školskog ocjenjivanja koji će poticati sve njegove učenike na uspjeh.

Iz tog su razloga u ovo istraživanje uključena i mišljenja nastavnika, jer su oni jedni od najvažnijih subjekata odgojno-obrazovnog procesa koji utječu na formiranje percepcije učenika prema metodama ocjenjivanja, ali i prema samim ocjenama. Naime, postoje nastavnici kojima je doista stalo do toga da njihovi učenici napreduju i pokazuju što bolje rezultate u skladu sa svojim sposobnostima te stoga takvi nastavnici imaju pozitivan utjecaj na učenike. Zbog toga i sami učenici nastoje težiti poboljšanju svog uspjeha u školi. S druge strane, postoje nastavnici kojima nije stalo do napretka učenika te koji uživaju u ponekad i nepravednom kažnjavanju

kojemu uvijek prethode razne prijetnje jedinicama i slično. Zbog takvih nastavnika učenici razviju negativan odnos i sa samim predmetom koji taj pojedini nastavnik poučava u školi.

Uz sve prethodno spomenuto, važno je i naglasiti kako je školsko ocjenjivanje pod utjecajem raznih direktnih i indirektnih čimbenika koji otežavaju proces ocjenjivanja koji sam po sebi teži objektivnosti. Zbog toga bi bilo korisno da se u daljnja istraživanja uvedu istraživačke metode poput polu-strukturiranog intervjua s učenicima i nastavnicima kako bi se dobila što jasnija slika njihovih mišljenja o metodama ocjenjivanja te kako bi se prikupili savjeti ispitanika u svrhu poboljšanja procesa ocjenjivanja u današnjem školskom sustavu. Nadalje, osim jednog aspekta (školske ocjene), kroz daljnja bi se istraživanja mogli obuhvatiti i mnogo širi aspekti, poput primjerice utjecaja ocjena na socijalnu dinamiku unutar vršnjačkih skupina te time i na pojam alijenacije pojedinih učenika na osnovi njihovih ocjena. Bilo bi jednako korisno koliko i zanimljivo ispitati i mišljenja roditelja o metodama ocjenjivanja, kao i njihovu percepciju prema negativnim i pozitivnim ocjenama, odnosno kako pristupaju svojoj djeci kada dobiju određenu ocjenu.

Kroz ovaj rad je provedeno empirijsko istraživanje kojim su se ispitivala mišljenja učenika i nastavnika osnovnih i srednjih škola o metodama provjeravanja i ocjenjivanja. Uzevši rezultate istraživanja u obzir, učenici se najčešće susreću s pismenim i usmenim metodama provjeravanja znanja i sposobnosti, kao i domaćim zadaćama, dok je veliki broj njih pokazao da im više odgovaraju projekti i radne aktivnosti, dok im najmanje odgovaraju metode s kojima se zapravo najčešće susreću - usmena ispitivanja. Također se pokazalo i da nastavnici matematike rjeđe objasne kriterije ocjenjivanja prije održavanja ispita u usporedbi s nastavnicima hrvatskog jezika. Uz to, više od polovice ispitanika smatra kako doista dolazi do prekoračenja maksimalnog dnevnog opterećenja učenika kroz nastavnikovo provjeravanje i ocjenjivanje. Nadalje, odgovori nastavnika na pitanja vezana uz najčešće korištene metode ocjenjivanja većinom se podudaraju s odgovorima učenika. Zanimljivo je što su nastavnici podijeljeni oko pitanja kvalitetnije i uspješnije metode ocjenjivanja, gdje su usmeno i pismeno ispitivanje dobili podjednake pozitivne odgovore. No, suprotno od odgovora učenika, više od 90% nastavnika odgovorilo je da objasne kriterije ocjenjivanja prije održavanja ispita. Anketni upitnik je pokazao i da se velika većina nastavnika smatra dovoljno transparentnim i objektivnim tokom ocjenjivanja učenika. Također se može zaključiti kako se učenici i nastavnici jednako slažu oko pitanja prekoračenja maksimalnog dnevnog opterećenja učenika učestalim i raznovrsnim provjerama znanja i sposobnosti učenika jer su se i sami nastavnici složili sa spomenutom tvrdnjom.

Iz dobivenih i prethodno navedenih rezultata može se zaključiti kako postoji velika potreba za smanjenjem dnevnog opterećenja učenika raznim provjerama znanja i sposobnosti te mnogi učenici naglašavaju i problem subjektivnosti kod nastavnika, što zasigurno utječe i na samu percepciju učenika prema predmetu koji takav nastavnik poučava. S druge strane, nastavnici naglašavaju problem prevelike količine gradiva koje se stavlja pred učenike svake školske godine, kao i potrebu za ocjenjivanjem praktičnih zadataka i ostalih aktivnosti učenika, dakle, da se smanji usredotočenost na isključivo pismene i usmene provjere znanja. Obzirom na podudaranje odgovora nastavnika i učenika osnovnih i srednjih škola, može se zaključiti kako su prisutni problemi prevelike dnevne opterećenosti učenika raznim provjerama znanja i sposobnosti, kao i problem subjektivnosti nastavnika te problem opširnog gradiva. Uzevši spomenute probleme u obzir, nužno je uvođenje širokog spektra promjena u samom školskom sustavu kako bi se osiguralo pozitivno i ohrabrujuće ozračje koje bi poticalo i težilo daljnjem rastu i napretku učenika na svim razinama ličnosti.

7. Literatura

1. Ahac, I. (2022), *Stavovi učenika o subjektivnosti nastavnika pri usmenoj provjeri znanja* (diplomski rad), Zagreb, Sveučilište u Zagrebu.
2. Bajramović, A., Vuković, E., Herceg, H. (2017), Procjena straha od ocjenjivanja, *Novi Muallim*, 18(70): 63-71. Dostupno na: <https://doi.org/10.26340/muallim.v18i70.1584> (15.01.2023.)
3. Gojkov, G. (2006), *Dokimologija – priručnik*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača “Mihailo Palov”.
4. Grgin, T. (1994), *Školska dokimologija*, Jastrebarsko: Naklada slap.
5. Husejnović, A. (2017), *Stavovi učenika o ocjenjivanju u školi* (diplomski rad), Rijeka, Filozofski fakultet u Rijeci.
6. Kadum, V. (2004), Matematika za ekonomske škole (I., II. i III. razred). *Priručnik za nastavnike*. Pula: IGSA.
7. Kadum-Bošnjak, S., Brajković, D. (2007), Praćenje, provjeravanje i ocjenjivanje učenika u nastavi, *Metodički obzori*, 2(2); 35-51.
8. Kolić-Vehovec, S. (1998), *Edukacijska psihologija*, Rijeka: FFRI.
9. Lavrnja, I. (1998), *Poglavlja iz didaktike*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci.
10. Marović, Ž. (2004), Ocjenjivanje učeničkog napretka, *Kateheza : časopis za vjeronauk u školi*, 26 (1): 35-56.
11. Matijević, M. (2004), Ocjenjivanje u osnovnoj školi. *Život i škola : časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 50(12): 143-147.
12. Matijević, M., (2011), *Pedagoški vid vrednovanja i ocjenjivanja učenika*. Zagreb: Znamen.
13. Meyer, H. (2005), *Što je dobra nastava?*, Zagreb, Erudita.
14. Močinić, S. (2008), Polustrukturirane provjere postignuća učenika: korak bliže objektivnom vrednovanju u uvjetima globalizacijskih procesa. U: Šerbetar, I. (Ur.),

- Odgoj i obrazovanje između lokalnog i globalnog*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 91-109.
15. Mrkonjić, A. (1992), Problemi ocjenjivanja u školi, *Radovi filozofskog fakulteta u Zadru*, 31(8), 1991/1992, Zadar, Filozofski fakultet u Zadru, str. 113-132.
 16. Mrkonjić, A., Vlahović, J. (2008), Vrednovanje u školi. *Acta Iadertina*, 5(1): 27-37.
 17. Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj (2019), *Narodne novine* 215, Zagreb.
 18. Peko, A. (2002), Školski(ne)uspjeh. U: Vrgoč, H. (Ur.), *Praćenje i ocjenjivanje školskog uspjeha*. Zagreb: HPKZ: 2002.
 19. Pravilnik o izmjenama i dopuni Pravilnika o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnim i srednjim školama (2019), *Narodne novine* 1709, Zagreb.
 20. Pravilnik o načinu praćenja i ocjenjivanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi, (1995), *Narodne novine* 1506, Zagreb.
 21. Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi, (2010), *Narodne novine* 2973, Zagreb.
 22. Seden, K., Svaricek, R. (2018), Teacher subjectivity regarding assessment: exploring English as a foreign language teachers' conceptions of assessment theories that influence student learning. *CEPS Journal*, 8(3): 119-139.
 23. Stoll, L., Fink, D. (1996), *Mijenjajmo naše škole*. Zagreb: Educa
 24. Vizek-Vidović, V. i sur. (2003), *Psihologija obrazovanja*, Zagreb: Udžbenici Sveučilišta u Zagrebu.
 25. Vrgoč, H. (2002). *Praćenje i ocjenjivanje školskog uspjeha*. Zagreb: HPKZ.
 26. Vrkić Dimić, J., Stručić, M. (2008), Mišljenja učenika o provođenju provjeravanja i ocjenjivanja u nastavnoj praksi, *Acta Iadertina*, 5(2008): 39-54.
 27. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2012), *Narodne novine* 2705, Zagreb.

8. Popis tablica i slika

<i>Tablica 1.</i> Distribucija ispitanika s obzirom na spol.....	19
<i>Tablica 2.</i> Distribucija ispitanika s obzirom na vrstu škole.....	20
<i>Grafički prikaz 1.</i> Percepcija nastavnika vezana uz objašnjavanje kriterija prije održavanja ispita.....	24
<i>Grafički prikaz 2.</i> Percepcija učenika osnovnih škola vezana uz objašnjavanje kriterija ocjenjivanja prije održavanja ispita kod nastavnika hrvatskog jezika.....	25
<i>Grafički prikaz 3.</i> Percepcija učenika osnovnih škola vezana uz objašnjavanje kriterija ocjenjivanja prije održavanja ispita kod nastavnika matematike.....	26
<i>Grafički prikaz 4.</i> Percepcija nastavnika vezana uz davanje pismenog ispita na uvid uz obrazloženje ocjene.....	27
<i>Grafički prikaz 5.</i> Percepcija nastavnika vezana uz uspješnost procjenjivanja znanja i sposobnosti učenika.....	28
<i>Grafički prikaz 6.</i> Percepcija učenika vezana uz podudaranje ocjena iz hrvatskog jezika s njihovim znanjima i sposobnostima iz tog predmeta.....	31
<i>Grafički prikaz 7.</i> Percepcija učenika vezana uz podudaranje ocjena iz matematike s njihovim znanjima i sposobnostima iz tog predmeta.....	32
<i>Grafički prikaz 8.</i> Percepcija nastavnika vezana uz prekoračenje maksimalnog dnevnog opterećenja učenika učestalim i raznovrsnim provjerama znanja i sposobnosti iz različitih predmeta.....	33

9. Prilozi

Prilog 1.

ANKETA ZA UČENIKE

Označi: OSNOVNA ŠKOLA/ SREDNJA ŠKOLA

Spol: M / Ž

Razred: _____

Prosječna zaključna ocjena na kraju prethodne školske godine: _____

1. Zaokruži metode provjeravanja znanja s kojima se susrećeš u svom školovanju.

Usmeni ispit	DA	NE
Pismeni ispit	DA	NE
Domaća zadaća	DA	NE
Projekti	DA	NE
Radne aktivnosti (obavljanje konkretnog rada, npr. organizacija rada, mjerjenja, obrada materijala i sl.)	DA	NE

2. Na skali od 1 do 4 zaokruži koliko se često susrećeš s prethodnim metodama provjeravanja znanja. Pri tome se 1 odnosi na „jednom tjedno“, 2 se odnosi na „dva puta tjedno/ jednom mjesečno“, 3 se odnosi na „jednom tijekom polugodišta“ a 4 „jednom tijekom školske godine“.

	1	2	3	4
Usmeni ispit				
Pismeni ispit				
Domaća zadaća				
Projekti				
Radne aktivnosti (obavljanje konkretnog rada, npr. organizacija rada, mjerenje, obrada materijala i sl.)				

3. Rangiraj metode provjeravanja znanja prema tome koja ti najviše odgovara. Pri tome se broj 1 smatra „metoda koja mi najmanje odgovara“, a broj 5 „metoda koja mi najviše odgovara“.

Usmeni ispit _____

Pismeni ispit _____

Domaća zadaća _____

Projekti _____

4. Zašto ti ta metoda ocjenjivanja najviše odgovara? Kratko pojasni.

5. Objasni li nastavnik kriterije ocjenjivanja prije održavanja ispita? Zaokruži.

Hrvatski jezik	DA	PONEKAD	NE
----------------	----	---------	----

Matematika	DA	PONEKAD	NE
------------	----	---------	----

6. Daje li nastavnik pismeni ispit na uvid (vrati li ocijenjeni ispit kako bi vidio/vidjela gdje si pogriješio/la) te obrazloži li ocjenu? Zaokruži.

Hrvatski jezik	DA	PONEKAD	NE
----------------	----	---------	----

Matematika	DA	PONEKAD	NE
------------	----	---------	----

7. Smatraš li da osobno mišljenje nastavnika o tebi ili drugim učenicima utječe na donošenje konačne ocjene? Zaokruži.

Hrvatski jezik	DA	PONEKAD	NE
----------------	----	---------	----

Matematika	DA	PONEKAD	NE
------------	----	---------	----

8. Smatraš li da se tvoje ocjene iz hrvatskog jezika i matematike podudaraju s tvojim znanjem i sposobnostima u spomenutim nastavnim predmetima? Zaokruži.

Hrvatski jezik	DA	PONEKAD	NE
----------------	----	---------	----

Matematika	DA	PONEKAD	NE
------------	----	---------	----

9. Smatraš li da dolazi do prekoračenja maksimalnog dnevnog opterećenja učenika kroz nastavnikovo provjeravanje i ocjenjivanje? Zaokruži.

a. Ne, nikad.

b. Ponekad.

c. Često.

d. Stalno.

10. Što misliš, koliko često treba ispitati znanja i sposobnosti pojedinog učenika u jednom polugodištu? Zaokruži.

a. Jednom

b. Dva puta

c. Tri puta

d. Četiri puta

e. Više od četiri puta

11. Navedi što smatraš da bi trebalo poboljšati u procesu učenikovog ocjenjivanja znanja i sposobnosti.

Prilog 2.

ANKETA ZA NASTAVNIKE

Spol: M / Ž

Označite: OSNOVNA ŠKOLA/ SREDNJA ŠKOLA

Nastavni predmet: _____

Godine radnog staža u struci: _____

1. Zaokružite metode ocjenjivanja znanja i sposobnosti učenika kojima se koristite u svom radu.

Usmeni ispit

Pismeni ispit

Domaća zadaća

Projekti

Radne

aktivnosti

(obavljanje konkretnog rada, npr. organizacija rada, mjerenja, obrada materijala i sl.)

2. Na skali od 1 do 4 označite koliko se često koristite s prethodnim metodama provjeravanja znanja. Pri tome se 1 odnosi na „jednom tjedno“, 2 se odnosi na „dva puta tjedno/ jednom mjesečno“, 3 se odnosi na „jednom tijekom polugodišta“ a 4 „jednom tijekom školske godine“.

	1	2	3	4
Usmeni ispit				
Pismeni ispit				
Domaća zadća				
Projekti				
Radne aktivnosti				

3. Koju od sljedeće dvije metode ocjenjivanja smatrate kvalitetnijom i uspješnijom? Zaokružite.

- a. Usmeno ispitivanje
- b. Pismeno ispitivanje

4. Zašto tu metodu ocjenjivanja smatrate kvalitetnijom i uspješnijom?

5. Objasnite li kriterije ocjenjivanja prije održavanja ispita? Zaokružite.

DA

PONEKAD

NE

6. Dobije li učenik pismeni ispit na uvid uz obrazloženje ocjene? Zaokružite.

DA

PONEKAD

NE

7. Na skali vrijednosti procijenite u kojoj mjeri smatrate da Vaše metode ocjenjivanja uspješno procjenjuju znanja i sposobnosti učenika (gdje 1 podrazumijeva: „Moje metode ocjenjivanja uopće ne procjenjuju znanja i sposobnosti učenika“, 3 podrazumijeva: „Moje metode ocjenjivanja donekle procjenjuju znanja i sposobnosti učenika“, a 5 podrazumijeva: „Moje metode ocjenjivanja uspješno procjenjuju znanja i sposobnosti učenika“).

1

2

3

4

5

8. Na skali vrijednosti označite koliko se smatrate transparentnim i objektivnim u procesu ocjenjivanja Vaših učenika (gdje 1 podrazumijeva: „Nisam uopće transparentan/na i objektivan/na u ocjenjivanju učenika“, 3 podrazumijeva: „Donekle sam transparentan/na i objektivan/na u ocjenjivanju učenika“, a 5 podrazumijeva: „U potpunosti sam transparentan/na u ocjenjivanju učenika“).

1

2

3

4

5

9. Smatrate li da je moguće ukloniti subjektivne elemente prilikom provjeravanja i ocjenjivanja znanja i sposobnosti učenika? Obrazložite svoj odgovor.

10. Smatrate li da dolazi do prekoračenja maksimalnog dnevnog opterećenja učenika učestalim i raznovrsnim provjerama znanja i sposobnosti iz različitih predmeta? Zaokružite.

- a) Ne, nikad.
- b) Ponekad.
- c) Često.
- d) Stalno.

11. Navedite što smatrate da bi trebalo poboljšati u procesu ocjenjivanja znanja i sposobnosti učenika.

Ispitivanje mišljenja učenika i nastavnika osnovnih i srednjih škola o metodama ocjenjivanja

Sažetak

Kako bi došlo do što uspješnijeg stjecanja znanja i vještina, obrazovni sustav učenicima nudi sadržaje, nakon čega slijedi proces praćenja te na kraju i ocjenjivanja. Glavna funkcija ocjene trebala bi biti motivacija za daljnje napredovanje učenika te se očekuje da se tim procesom otkrije što učenici znaju ili na čemu bi trebali više poraditi. U teorijskom dijelu ovoga rada objašnjeni su pojmovi vrednovanja, ispitivanja i ocjenjivanja uz naglasak na metode ocjenjivanja učenika, ulogu nastavnika u samom procesu ocjenjivanja, problem subjektivnosti nastavnika te oblici ocjenjivanja učenikova uspjeha i donošenje zaključne ocjene. Istraživački dio ovog rada se bavi ispitivanjem mišljenja učenika i nastavnika osnovnih i srednjih škola o metodama ocjenjivanja. Uzorak su činili učenici i nastavnici dvije srednje škole u Ivanić-Gradu i Zadru te učenici dviju osnovnih škola u Posavskim Bregima i Ivanić-Gradu. Anketni upitnik je služio kao instrument istraživanja s pitanjima koja su bila originalno sastavljena u svrhu ovoga rada. Rezultati istraživanja pokazali su da se učenici najčešće susreću s pismenim i usmenim metodama provjeravanja znanja i sposobnosti, unatoč tome što je velik broj njih odgovorio da im više odgovaraju projekti i radne aktivnosti. Također, velika većina ispitanika (uzevši u obzir učenike i same nastavnike) naglašava problem prekoračenja maksimalnog dnevnog opterećenja učenika kroz nastavnikovo provjeravanje i ocjenjivanje. Dobiveni rezultati ukazuju na nužnost uvođenja širokog spektra promjena u samom školskom sustavu kako bi se osiguralo pozitivno i ohrabrujuće ozračje koje bi poticalo i težilo daljnjem rastu i napretku učenika na svim razinama ličnosti.

Ključne riječi: vrednovanje, ispitivanje, ocjenjivanje, subjektivnost nastavnika, metode ocjenjivanja

Examining the Opinions of Students and Teachers of Primary and Secondary Schools on Assessment Methods

Summary

In order to achieve the most successful acquisition of knowledge and skills, the educational system offers content for students, followed by a monitoring process and finally, evaluation. The main function of grades should be to motivate students for their further advancement, and it is expected that this process reveals what the students are successful at, but also what they should focus on improving. In the theoretical part of this thesis, various terms are explained such as evaluation, testing and grading with an emphasis on grading methods, the role of the teacher in the evaluation process itself, the problem of teacher subjectivity, and the forms of evaluation of student success and forming a final grade. The research part of this thesis deals with examining the opinions of students and teachers of primary and secondary schools on assessment methods. The sample consisted of students and teachers of two secondary schools in Ivanić-Grad and Zadar, as well as two primary schools in Posavski Bregi and Ivanić-Grad. A survey questionnaire served as a research instrument with questions that were originally designed for the purpose of this work. The research results showed that students most often encounter written and oral methods of evaluating their knowledge and abilities, despite the fact that there are a large number of them who answered that they prefer projects and work activities more. Also, the vast majority of respondents (taking into account the students and the teachers themselves) emphasize the problem of exceeding the maximum daily workload of students through the teacher's evaluation and grading. The obtained results indicate the necessity of introducing a wide range of changes in the school system itself in order to ensure a positive and encouraging atmosphere that would inspire and strive for further growth and to the progress of students at all levels of their individual personalities.

Key words: evaluation, testing, grading, teacher subjectivity, grading methods